

Bruselis, 2013 11 13
COM(2013) 801 final

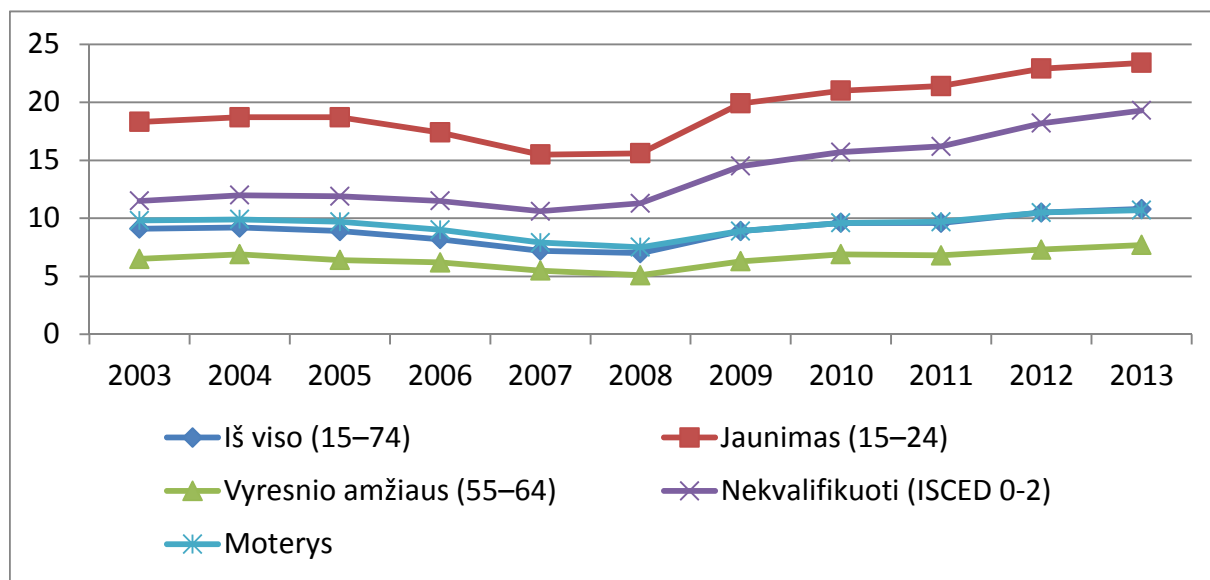
BENDROSIOUS UŽIMTUMO ATASKAITOS PROJEKTAS

pridedamas prie Komisijos komunikato „2014 m. metinė augimo apžvalga“

1. DARBO RINKOS IR SOCIALINĖS TENDENCIJOS BEI UŽDAVINIAI EUROPOS SĄJUNGOJE¹

Nedarbas ES 28 šalyse pasiekė beprecedentį lygį. 2003–2008 m. nedarbo lygis sumažėjo kiek daugiau nei 2 procentiniais punktais, tačiau dėl finansų ir ekonomikos krizės padėtis vėl smarkiai pablogėjo (žr. 1 pav.). Nuo 2008 m. (metinis rezultatas) iki 2013 m. 2 ketv. (pagal sezoną pakoreguotas) nedarbo lygis ES 28 padidėjo nuo 7,1 proc. iki 10,9 proc. Pokyčiai, kuriuos per tam tikrą laikotarpį patyrė skirtingos darbo rinkos grupės, buvo daugmaž panašūs; išimčių būta tik kelių. Pirma, panašu, kad jaunimo nedarbas jautriau reaguoja į verslo ciklą. Antra, prasidėjus krizei, vyrų nedarbas didėjo sparčiau nei moterų – iš esmės taip buvo dėl to, kad krizė labiausiai paveikė sektorius, kuriuose daugiausia dirba vyrai. Tai akivaizdžiai rodo didesnis bendro nedarbo, palyginti su moterų nedarbu, padidėjimas 2008–2009 m. Kalbant apie struktūrinius skirtumus, didesnis yra jaunimo, nekvalifikuotų darbuotojų ir trečiųjų šalių piliečių² nedarbo lygis.

1 pav. Nedarbo lygio raida nuo 2003 m., ES 28, iš viso, jaunimo, vyresnio amžiaus darbuotojų, nekvalifikuotų darbuotojų ir moterų nedarbas

Pastaba. 2013 m. duomenys – 2 ketv.; 2003–2012 m. duomenys – metiniai. Šaltinis: Eurostatas.

Nedarbo lygis nebedidėja nuo 2013 m. vidurio. Nuo 2013 m. pradžios nedarbo lygis išliko gana pastovus. 2013 m. rugsėjo mėn. bendras bedarbių skaičius buvo beveik 26,9 mln. (pagal sezoną pakoreguoti rezultatai). Nedarbo lygis buvo 11 proc. ir nesikeitė šeštą mėnesį paeiliui. Kol kas per anksti spręsti, ar tai – atvirkštinių tendencijų pradžia. Skirtingose ES šalyse vyrauja nevienodos tendencijos. Palyginti su 2012 m. rugsėjo mėn., nedarbas padidėjo 16 valstybių narių (labiausiai – EL, CY, IT ir NL) ir sumažėjo 12 valstybių narių (labiausiai – Baltijos šalyse, IE ir HU). Tokie skirtumai daugmaž atitinka BVP pokyčius valstybėse narėse.

¹ Šis skyrius iš dalies grindžiamas išsamia analize, pateikta dokumente „ES užimtumas ir socialinė padėtis. Ketvirčio apžvalga“, 2013 m. kovo mėn. Švietimo, mokymo ir gebėjimų informaciją žr. 2013 m. Švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenyje.

² Trečiųjų šalių piliečių nedarbas 2012 m. pasiekė 21,3 proc., palyginti su 20 proc. 2011 m. ir 14,4 proc. 2008 m.

Ilgalaikis nedarbas tebedidėja dėl krizės ilgalaikiškumo. 2013 m. 2 ketv. pabaigoje ilgalaikis nedarbas pasiekė beprecedentį lygį – ES 28 buvo 12,5 mln. (t. y. 5 proc. aktyvių gyventojų) ilgalaikių bedarbių. Nuo 2008 m. ilgalaikis nedarbas padvigubėjo; jis išaugo beveik visose valstybėse narėse, išskyrus DE (2008–2012 m. jis sumažėjo nuo 4 proc. iki 2,5 proc.) ir LU (nurodytu laikotarpiu išliko pastovus – maždaug 1,5 proc.). 2013 m. iki 2 ketv. ilgalaikis nedarbas kaip procentinė viso nedarbo dalis ES 28 padidėjo nuo 45 proc. iki 47,1 proc. (17 narių turinčioje euro zonoje – nuo 47,0 proc. iki 49,5 proc.).

Nedarbo skirtumai valstybėse narėse, visų pirma euro zonos narėse, – dideli ir toliau didėja. Nuo krizės pradžios nedarbas gerokai išaugo pietinėse ir pakraštinėse euro zonos šalyse, kur kas mažiau – kitose valstybėse narėse. 2013 m. rugpjūčio mėn. nedarbo lygis AT buvo 4,9 proc., DE – 5,2 proc., LU – 5,9 proc., o ES – 26,6 proc., EL – 27,6 proc.³. Neproporcingai didelis nedarbas buvo EL ir ES, gerokai didesnis nei ES 28 vidurkis nedarbas buvo PT, HR ir CY, kur jo norma viršijo 16 proc. Vertinant nedarbo lygio raidą, didžiausias metinis (nuo 2012 m. rugsėjo mėn. iki 2013 m. rugsėjo mėn.) pokytis nustatytas CY (+4,4 procentiniai punktai). Nepalankios tendencijos pastebimos ir NL (bet nuo žemesnio lygio) ir IT, kiek mažesniu mastu – BE, BG, HR, LU ir SI.

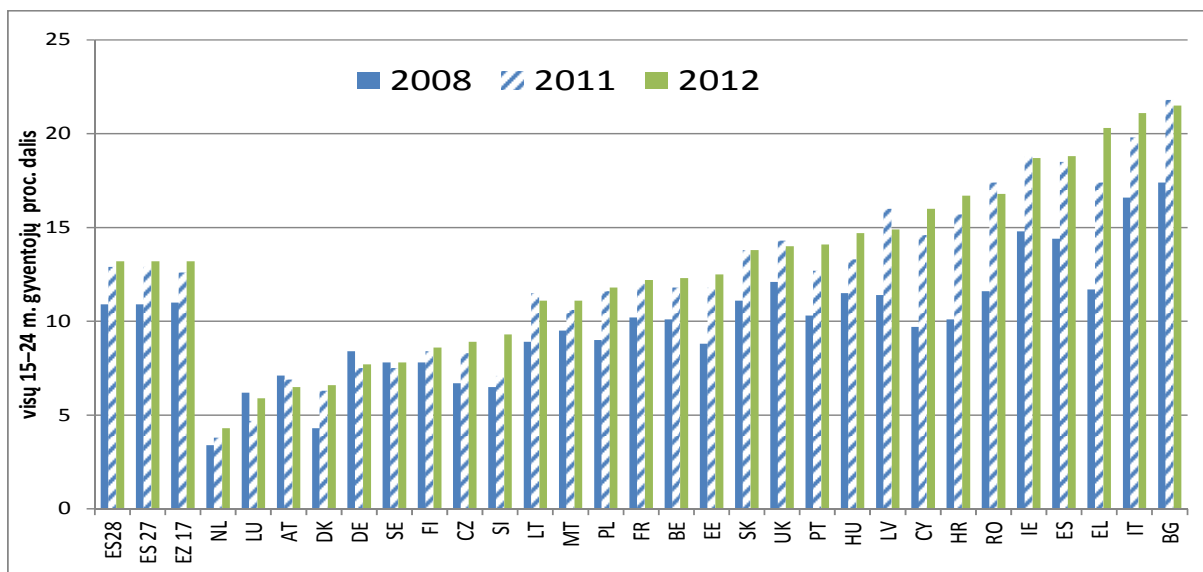
Jaunimo nedarbas išlieka labai didelis. 2013 m. rugsėjo mėn. jaunimo nedarbas ES 28 viršijo 23,5 proc., t. y. 0,4 procentinio punkto daugiau nei 2012 m., tačiau pastaruosius šešis mėnesius išliko stabilus. Skirtumai tarp valstybių narių ir čia dideli: 2013 m. rugsėjo mėn. jaunimo nedarbas DE buvo 7,7 proc., AT – 8,7 proc., ES – 56,5 proc., EL – 57,3 proc. Pastaraisiais mėnesiais skirtumai nustojo didėti, tačiau tebelieka dideli.

Nedirbančio ir nesimokančio jaunimo (angl. NEET) dalis toliau didėja. 2008–2011 m. nedirbančių ir nesimokančių 15–24 m. jaunuolių dalis padidėjo 2 procentiniais punktais iki 12,9 proc. (2 pav.). 2012 m. NEET dalis ES lygmeniu dar padidėjo, tačiau kiek mažiau nei ankstesniais metais ir ne visose valstybėse narėse (sumažėjimas užfiksuotas AT, UK, LT, LV, RO ir BG). Lygis išlieka aukštas daugumoje valstybių narių (LT, MT, PL, FR, BE, EE, SK, UK, PT, HU, LV, CY, HR, RO, IE, ES, EL, IT ir BG), tačiau didžiausią nerimą kelia naujausios (2011–2012 m.) tendencijos EL ir SI ir kiek mažesniu mastu IT ir HU. Nedirbančių ir nesimokančių jaunų moterų yra kiek daugiau nei vyrų: 2012 m. jų buvo atitinkamai 13,4 proc. ir 12,9 proc. (iš viso – 13,1 proc.). Šį reiškinį daugiausia lemia jaunimo nedarbo didėjimas, o ne su nepakankamu išsilavinimu susijęs neveiklumas.

2 pav. Bendra NEET dalis (15–24 m. amžiaus grupė) valstybėse narėse

---

³ EL duomenys – tik iki liepos mėn.

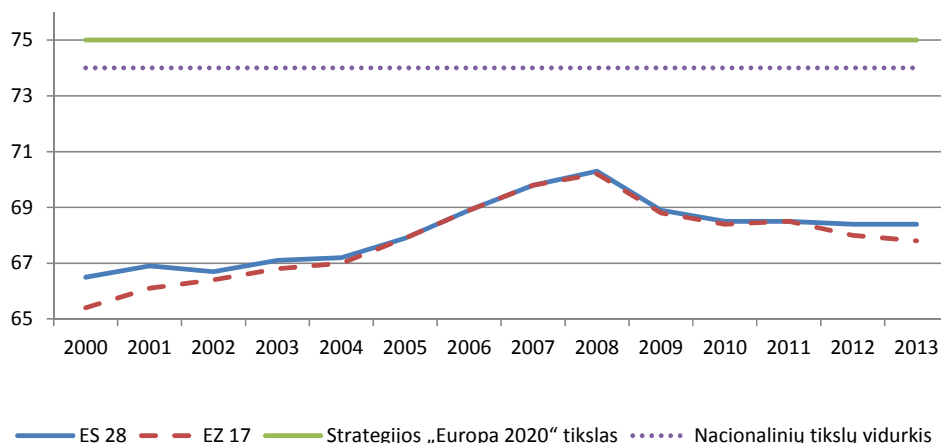
Šaltinis: Eurostatas.

Palaipsniui mažėja mokyklos nebaigiančių asmenų. 2012 m. mokyklos nebaigiančių asmenų dalis buvo 12,7 proc., t. y. kiek mažesnė nei ankstesniais metais (13,4 proc.). Mokyklos nebaigimas tebėlieka didelė problema: mokyklos yra nebaigę 5,5 mln. žmonių, iš kurių per 40 proc. yra bedarbiai. 2012 m. 12 valstybių narių lygis buvo žemesnis nei 10 proc. – tai vienas iš strategijos „Europa 2020“ tikslų. Daugiausiai žmonių – daugiau kaip 20 proc. – mokyklos nebaigia ES, PT ir MT. **Siekdama, kad iki 2020 m. aukštąjį išsilavinimą įgytų bent 40 proc. piliečių, Europa daro pažangą.** 2012 m. aukštąsias mokyklas buvo baigę 35,7 proc. žmonių.

Nepaisant krizės, daugelyje valstybių narių darbo jėgos aktyvumo lygis toliau augo; daugiausiai tą lėmė didėjantis vyresnio amžiaus darbuotojų ir moterų (55–64 m.) aktyvumas. Nuo 2008 m. (2 ketv.) iki 2013 m. (2 ketv.) ES 28 15–64 m. gyventojų aktyvumo lygis padidėjo nuo 70,7 proc. iki 71,9 proc., tačiau tarp šalių yra didelių skirtumų. Labiausiai aktyvumo lygis išaugo CZ, MT, LT ir HU, labiausiai sumažėjo DK (tačiau nuo labai aukšto lygio), IE ir HR. Nors moterų aktyvumo lygis ilgainiui išaugo, skirtumas, palyginti su vyrais, tebėra nemenkas: 12,1 procentinio punkto 2013 m. 2 ketv. (vyrų ir moterų aktyvumo lygis atitinkamai 78 proc. ir 65,9 proc.). Vyrų ir moterų aktyvumo lygio skirtumas itin didelis keliose pietinėse ES valstybėse narėse, kaip antai EL, IT ir PT. Kai kuriose kitose šalyse, kurioms būdingas moterų darbas ne visą darbo dieną, moterų aktyvumo lygis yra aukštas (pavyzdžiui, 2013 m. 2 ketv. NL – 77,3 proc., DE – 46,5 proc. ir AT – 45,6 proc.).

Užimtumo lygio tendencijos ir toliau nepalankios; kad pasiektume strategijoje „Europa 2020“ nustatytą siekį užtikrinti 20–64 m. abiejų lyčių gyventojų 75 proc. užimtumą, reikėtų stiprių atvirkštinių tendencijų. Nuo krizės pradžios užimtumo lygis ES 28 šalyse sumažėjo beveik 2 procentiniais punktais ir 2012 m. pabaigoje buvo tik 68 proc. (3 pav.). Nuo tada skaičiai dar labiau sumažėjo. Nuo 2012 m. (2 ketv.) iki 2013 m. (2 ketv.) užimtumo lygis euro zonoje sumažėjo 0,6 procentinio punkto, o ES 28 – 0,42 procentinio punkto.

3 pav. ES 28 ir euro zonos užimtumo lygis (20–64 m. amžiaus grupė), palyginti su strategijos „Europa 2020“ tikslais

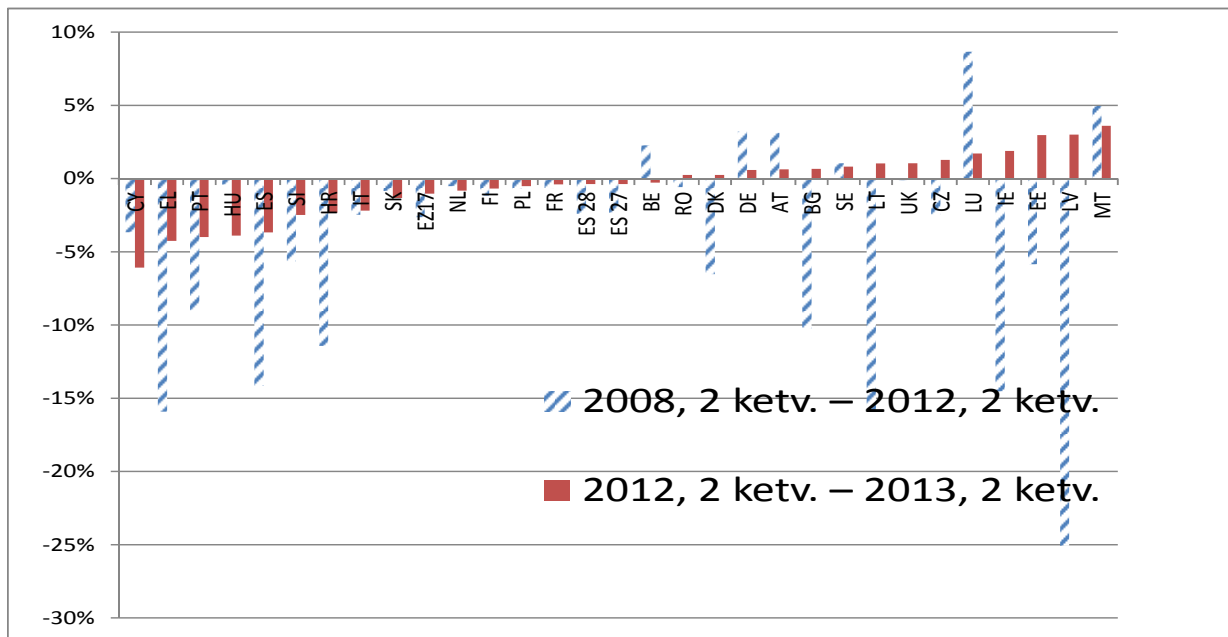

Pastaba. 2000–2001 m. užimtumo lygis grindžiamas ES 27, o ne ES 28 duomenimis; 2013 m. duomenys – 2 ketv. Šaltinis: Eurostatas (Darbo jėgos tyrimas) ir strategijos „Europa 2020“ tikslai.

Krizės metu užimtumas didėjo ir mažėjo nevienodai. Nors 20–64 m. vyrų užimtumas nuo 2008 m. sumažėjo daugiau kaip 3 procentiniais punktais (nuo 77,9 proc. 2008 m. iki 74,5 proc. 2012 m.), moterų užimtumas beveik nesumažėjo, o pernai netgi šiek tiek padidėjo. Nemenkai padidėjo vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumas (3,3 procentinio punkto nuo 2008 m. ir pasiekė 48,8 proc. 2012 m.; didžiausias padidėjimas nustatytas BE, DE, FR, IT, LU, HU, NL ir PL); visų pirma tai pasakytina apie moteris (5,0 procentiniai punktai). Vertinant pagal išsilavinimą, daugiausiai sumažėjo nekvalifikuotų darbuotojų užimtumas, mažiausiai – aukštą išsilavinimo lygį turinčių asmenų. Trečiųjų šalių piliečių (20–64 m.) užimtumas ES 28 sumažėjo nuo 58,5 proc. 2010 m. iki 56,8 proc. 2012 m. Vertinant užimtumo tendencijas atskiruose sektoriuose, nuo 2012 m. (2 ketv.) iki 2013 m. (2 ketv.) didžiausias užimtumo sumažėjimas užfiksuotas statybų (-4,5 proc.), žemės ūkio (-1,5 proc.) ir gamybos (-1,2 proc.) sektoriuose. Itin didelis padidėjimas užfiksuotas IRT sektoriuje (+2,5 proc.). Nors pastarieji penkeri metai padarė žalos ir nuolatinėms darbo vietoms, didžiausia prisitaikymo našta teko laikinoms darbo vietoms (darbo sutartys nebuvo pratęsimos). Galiausiai, visos darbo dienos darbo vietų skaičius mažėja jau ketvirtus metus paeiliui: nuo 2008 m. paskutinio ketvirčio jis sumažėjo 8,3 mln. (-4,6 proc.). Darbo vietų, kuriose dirbama ne visą darbo dieną, pastaraisiais metais – priešingai – nuolat daugėja: nuo 2008 m. paskutinio ketvirčio jų skaičius išaugo 2,5 mln. (6,4 proc.).

Skirtingose šalyse užimtumas auga nevienodai. Iš 4 pav. matyti, kad valstybių narių padėtis gerokai skiriasi ir kad iki 2012 m. 2 ketv. užimtumo augimas buvo itin neigiamas LV, EL, LT, IE ir ES. Nuo 2012 m. 2 ketv. užimtumas augo Baltijos šalyse ir IE. Vis dėlto keliose kitose šalyse, visų pirma CY, ES, PT ir HU, jis sumažėjo. Apskritai euro zonos branduolys (taip pat MT) laikėsi palyginti neblogai, tačiau užimtumas toliau mažėjo pietinėse euro zonos šalyse, kaip antai IT ir ES, taigi ryškėjo vis didesni euro zonos šalių nedarbo lygio skirtumai (žr. pirmiau).

4 pav. Užimtumo (darbuotojų skaičiaus) augimas nuo 2008 m. 2 ketv. pagal valstybes nares

Pastaba. HU ir HR duomenys – 2013 m. 1 ketv. Šaltinis: Eurostatas (nacionalinės sąskaitos), EMPL GD skaičiavimai.

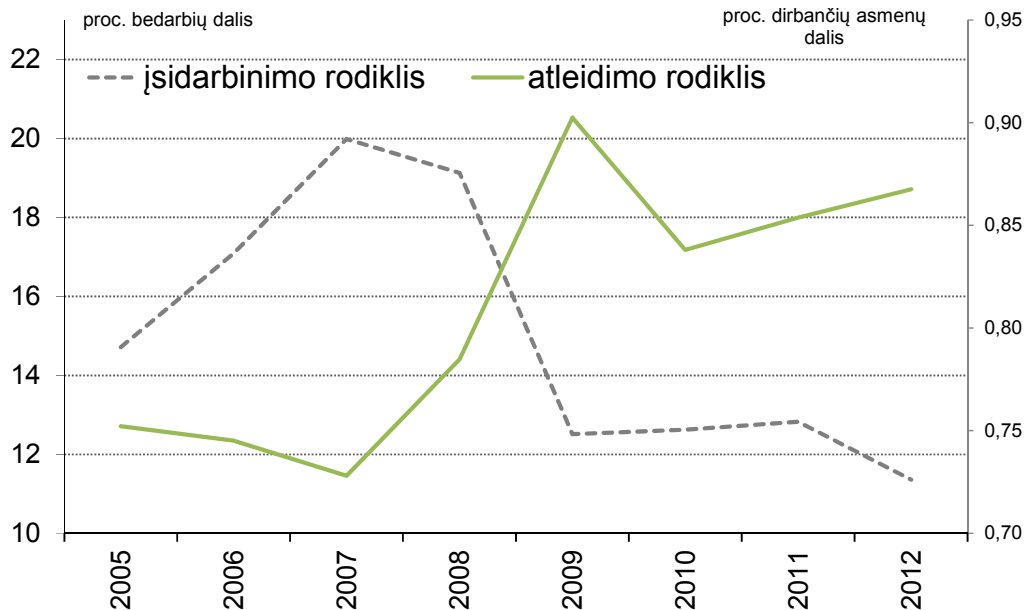
Manoma, kad ateityje užimtumas šiek tiek padidės, visų pirma dėl numatomo BVP padidėjimo. Šiuo metu laisvų darbo vietų rodiklis yra maždaug 1,5 proc., t. y. maždaug vidurkis skaičiuojant nuo 2010 m. pabaigos⁴. Kelios tendencijos lemia, kad vidutinės trukmės laikotarpiu darbo vietų skaičius augs, visų pirma tam tikruose sektoriuose. Pavyzdžiui, dėl technologijų pažangos bus kuriama daugiau vietų IRT sektoriuje (manoma, kad iki 2015 m. bus 900 000 laisvų IRT specialistams skirtų darbo vietų), o dėl visuomenės senėjimo, nepaisant dabartinių viešojo sektoriaus sveikatos priežiūros biudžeto apribojimų, vidutiniu laikotarpiu veikiausiai augs sveikatos priežiūros specialistų ir su sveikata susijusių paslaugų teikėjų paklausa (2012 m. bendras ES 27 dirbančių sveikatos priežiūros darbuotojų skaičius beveik pasiekė 1 mln.). Be to, dėl ekonomikos ekologizavimo gali išaugti ekologijos srities darbo vietų skaičius (bendras šios srities darbuotojų skaičius išaugo nuo 2,4 mln. 2000 m. iki 3,0 mln. 2008 m. ir manoma, kad 2012 m. pasiekė 3,4 mln.). Kituose aukštųjų technologijų sektoriuose, pavyzdžiui, transporto, taip pat smarkiai augs vidutiniškai ir labai kvalifikuotų darbuotojų paklausa, kad atitiktų aviacijos ir keleivinio transporto sektorių augimą ir būtų atsižvelgiama į didelę procentinę vyresnio amžiaus šio sektoriaus darbuotojų, baigiančių dirbti iki 2020 m., dalį.

Užimtumo dinamiką iš esmės lemia įsidarbinimo rodiklių mažėjimas. Įvertinus dinamikos veiksnius, užimtumo lygio mažėjimą lemia tiek didėjantis atleidimo iš darbo rodiklis, tiek mažėjantis įsidarbinimo rodiklis, nors pastarasis yra santykinai svarbesnis veiksnys (5 pav.)⁵. 2008–2012 m. įsidarbinimo rodiklis sumažėjo 24 valstybėse narėse ir padidėjo vos trijose (LU, DE ir NL). Didžiausias sumažėjimas užfiksuotas DK, CY ir SI.

⁴ Vadovaujantis naujausiu Europos laisvų darbo vietų stebėjimo sistemos biuleteniui, didžiausias darbuotojų skaičiaus augimas, po asmens priežiūros darbuotojų sveikatos paslaugų srityje, užfiksuotas šiose profesijose: programuotojų ir analitikų, administracinių ir specializuotų sekretorių, kasybos, gamybos ir statybos darbų vykdytojų ir pradinių mokyklų mokytojų bei ikimokyklinio ugdymo specialistų.

⁵ Įsidarbinimo rodiklis – įsidarbinusių žmonių skaičiaus ir bedarbių skaičiaus santykis. Atleidimo iš darbo rodiklis – darbo vietos netekusių žmonių skaičiaus ir bedarbių skaičiaus santykis.

5 pav. Įsidarbinimo rodiklis ir atleidimo iš darbo rodiklis ES 27, 2005–2012 m. metinis vidurkis

Šaltinis: Eurostatas (Darbo jėgos tyrimas), EMPL GD skaičiavimai.

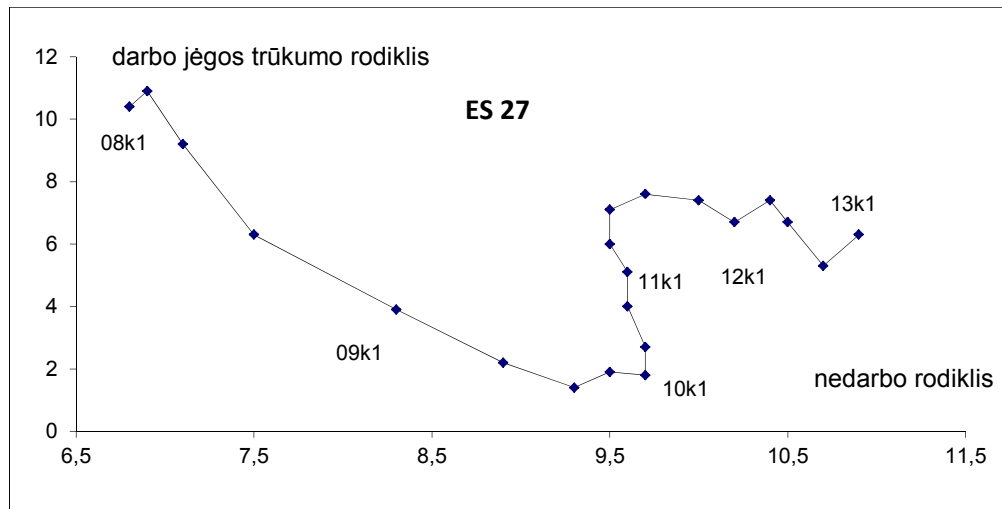
Darbo rinkos segmentacija ir toliau lieka didelė. Laikinių darbuotojų dalis nuo 2011 m. padidėjo 0,4 procentinio punkto; tai iš esmės atspindi nepatikimas ekonomikos sąlygas. Dėl to dar labiau didėja ir taip didelis tam tikrų grupių nedarbas ir (arba) mažėja jų dalyvavimas. Jaunimo užimtumui būdingas laikinas darbas ir darbas ne visą darbo dieną: 2012 m. atitinkamai kiek daugiau nei 40 proc. ir 30 proc. (viso užimtumo). Vertinant visus dirbančius gyventojus, laikiną darbą ir darbą ne visą darbo dieną dirbo gerokai mažesnė dalis: atitinkamai maždaug 14 proc. ir 19 proc. (ES 28, 2012 m.). Darbą ne visą darbo dieną, palyginti su vyrais, dirba neproporcingai daug moterų. 2012 m. ne visą darbo dieną dirbančių moterų buvo 31,9 proc., o ne visą darbo dieną dirbančių vyrų – 8,4 proc. NL, UK, DE, AT ir BE ne visą darbo dieną dirbančių moterų buvo daugiau kaip 40 proc., o tai gerokai mažino užimtumo lygį, vertinant visos darbo dienos ekvivalentais. Dabartinėmis sąlygomis laikinas darbas ir darbas ne visą darbo dieną, kurie ne visada pasirenkami savanoriškai, gali padėti kurti darbo vietas, o vidutiniu ir ilgalaikiu laikotarpiu gali tapti nuolatinio darbo ir (arba) darbo visą dieną pagrindu (pavyzdžiui, jaunimui). Segmentaciją taip pat rodo nemažėjantys vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumai bei menki perėjimo į saugesnes darbo vietas, kuriose dirbama pagal sutartis, rodikliai. Pastarieji daro žalos grupėms, kurios paprastai dirba pagal laikinas darbo sutartis, visų pirma jaunimui.

Kelios valstybės narės prastai tenkina darbo rinkos poreikius. Nors laisvų darbo vietų rodiklio vidurkis per pastaruosius trejus metus nedaug tepasikeitė, nedarbas didėjo – tai rodo prastėjantį darbo rinkos poreikių tenkinimą. Iš Beveridžo kreivės (6 pav.) matyti, kad struktūrinis nedarbas didėja nuo maždaug 2011 m. vidurio. Rezultatai suprastėjo daugumoje valstybių narių, išskyrus DE. Negatyvias tendencijas daugiausia lemia gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitiktis⁶, rodanti, kad nepakankamos darbo rinkos galimybės, susijusios su

⁶ „Europos darbo rinkos raida 2013 m.“, Europos Komisija.

ekonomikos krize, sukuria histerezės (ankstesnių sąlygų vėlesnis veikimas) poveikį, kurį reikia neutralizuoti investicijomis į žmogiškąjį kapitalą ir veiksmingesne atitiktimi.

6 pav. Beveridžo kreivė, ES 27, 2008 m. 1 ketv. – 2012 m. 1 ketv.

Pastaba. Vertikali ašis rodo darbo jėgos trūkumo rodiklį, nustatytą atlikus ES verslo apklausą (procentinė gamybos įmonių, nurodančių, kad darbo jėgos trūkumas yra gamybą ribojantis veiksnys, dalis). Šaltinis: Eurostatas.

Didėjantis bedarbių skaičius, didėjanti ilgalaikių bedarbių dalis ir dėl to mažėjantis veiksmingumas kelia rimtų problemų aktyviai darbo rinkos politikai ir valstybinėms užimtumo tarnyboms (toliau – VUT). Kai kurios valstybės narės padidino aktyviai darbo rinkos politikai ir VUT skiriamas lėšas, kitos jas sumažino, siekdamos fiskalinio konsolidavimo tikslų ir padidinti VUT veiksmingumą. Kai kurios valstybės narės taip pat pagerino VUT veiklos procesus.

Panašu, kad ekonomikos krizė ir jos darbo rinkos padariniai padarė poveikį migracijos srautams ES trijose srityse: sumažėjo migracija iš trečiųjų šalių į ES (-3,7 proc. 2010–2011 m.), padidėjo migracija iš ES į trečiąsias šalis (+14 proc. 2010–2011 m., iš kurių 90 proc. buvo iš ES, UK, FR, IE, PT ir CZ, daugiausia grįžtantys migrantai, o ne piliečiai) ir pasikeitė migracijos pačioje ES modeliai (vadinamasis judumas ES viduje). Panašu, kad darbuotojų judumą ES viduje vis labiau veikia skatinantieji veiksniai, o ne anksčiau dominavę atstumiantieji veiksniai. Apskritai, nepaisant santykinio didelio judumo iš pietinių valstybių narių į kitas ES šalis (pavyzdžiui, UK ir DE) padidėjimo, vertinant absoliučiais skaičiais, palyginti su visa darbo jėga (ir visų bedarbių skaičiumi), pietinėse ES valstybėse narėse jis yra palyginti nedidelis; gerokai didesni judumo srautai iš Rytų ir Vidurio Europos valstybių narių, kurios ir toliau lieka pagrindinės judžių ES piliečių kilmės šalys.

Gebėjimų pasiūla atsilieka ir neatitinka gebėjimų paklausos pokyčių. Tam tikros tendencijos, visų pirma globalizacija ir gebėjimais grindžiami technologijų pokyčiai, palaipsniui keičia darbo jėgos paklausą. Santykinė kvalifikuotų darbuotojų paklausa išaugo, o vidutinės ir žemos kvalifikacijos darbuotojų – sumažėjo (t. y. reikalaujama aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų). Taip pat įvyko tam tikrų pokyčių gebėjimų vertinimo srityje: daugelyje profesijų vis svarbesni darosi su IRT susiję gebėjimai ir socialiniai emociniai gebėjimai.

Nors ilginiui vidutinis išsilavinimo lygis, o kartu ir siūlomų gebėjimų kokybė išaugo, darbuotojų turimi gebėjimai neatitinka paklausos reikalavimų. Tai dar akivaizdžiau matyti iš neigiamų (tiek vyrų, tiek moterų) dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose tendencijų keliose valstybėse narėse. Gebėjimų pasiūlos ir paklausos pokyčių rezultatas – geresnės kvalifikuotų darbuotojų užimtumo galimybės, palyginti su vidutinės ir žemos kvalifikacijos darbuotojais. Darbo rinkos prognozės rodo, kad ši tendencija išliks ir ateinančiais metais⁷.

Struktūriniai gebėjimų bazės trūkumai kelia grėsmę Europos ekonomikos augimo potencialui ir konkurencingumui. Iš naujausių duomenų⁸ matyti, kad maždaug 20 proc. darbingo amžiaus gyventojų gebėjimai yra labai menki; kai kuriose šalyse (ES, IT) tokių žmonių dar daugiau. Labai gerą gebėjimų lygį turinčių žmonių dalis yra didelė tik keliose šalyse (FI, NL, SE); dauguma Europos šalių gerokai atsilieka nuo šioje srityje pažangiausių pasaulio šalių (kaip antai Japonijos ar Australijos). Duomenys patvirtina, kad Europos investicijos į švietimą ir gebėjimų ugdymą yra neveiksmingos, o tai kelia pavojų jos vidutinio laikotarpio konkurencingumui ir didelės darbo jėgos dalies įsidarbinimo galimybėms. 10 valstybių narių (DK, IE, EL, ES, IT, CY, HU, PT, SK ir UK), vertinant absoliučiaisiais skaičiais, sumažino švietimo išlaidas, o 20 valstybių narių sumažino santykinę BVP dalį, skiriamą investicijoms į švietimą.

Darbo užmokestis prisitaikė prie kintančių reikmių. Prieš prasidedant krizei ES ir visų pirma euro zonoje susiformavo nemenkas išorės disbalansas. Tačiau pastaruoju metu vienetai tenkančių darbo sąnaudų dinamika prisidėjo prie išorės balanso atkūrimo (7 pav.). Be to, realiųjų darbo sąnaudų raida atitinka įvairių šalių darbo rinkų padėtį. Svarbu, kad darbo užmokesčio raida ir toliau derėtų su reikme koreguoti išorės disbalansą ir mažinti nedarbą. Jei bus išlaikytas, darbo užmokesčio padidėjimas perteklių turinčiose šalyse gali sustiprinti bendrą paklausą⁹.

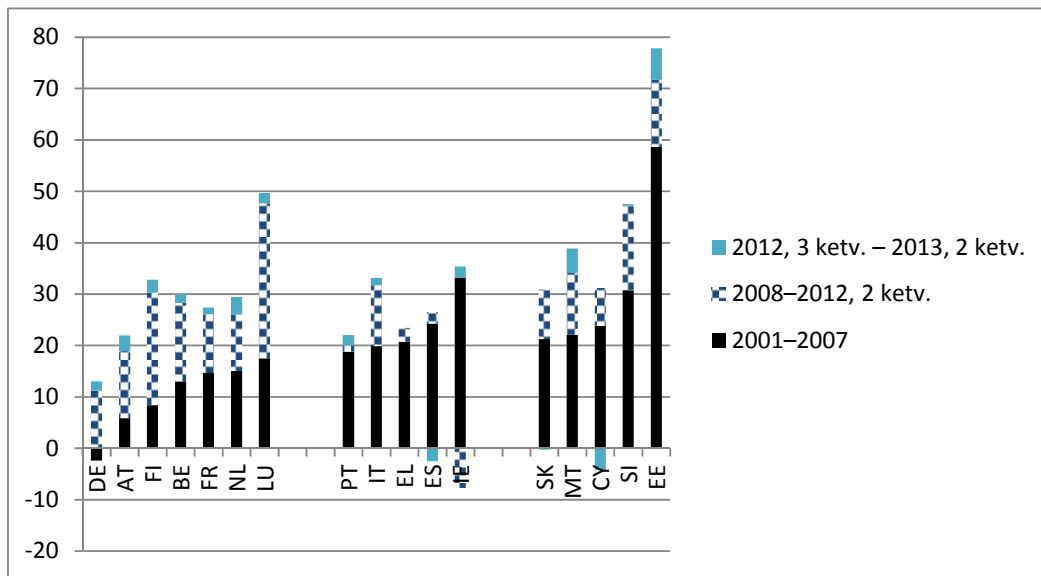
---

⁷ Pavyzdžiui, *Future Skills Supply and Demand in Europe*, Cedefop.

⁸ 2013 m. spalio mėn. EBPO ir Komisija paskelbė naujos apklausos rezultatus, *Survey on Adult Skills (PIAAC)*, Europos Komisija, EBPO.

⁹ Žr., pavyzdžiui, *Is Aggregate Demand Wage-Led or Profit-Led? National and Global Effects*, Tarptautinis darbo biuras, Darbo sąlygos ir užimtumas, Nr. 40, Ženeva, 2012 m.

7 pav. Nominaliųjų vienetui tenkančių darbo sąnaudų raida euro zonoje

Pastaba. EL duomenų pagal ketvirčius nėra; šalis nustojo teikti duomenis 2012 m. pabaigoje. Šaltinis: EMPL GD skaičiavimai, remiantis Eurostato duomenimis.

Vienetui tenkančių darbo sąnaudų mažinimas ir darbo užmokesčio augimo lėtinimas kainų kaitą veikė lėtai ir ne iš esmės. Iš dalies tą galima paaiškinti vienalaikiu netiesioginių mokesčių didinimu ir kainų reguliavimu fiskalinio konsolidavimo tikslais¹⁰. Nominaliųjų vienetui tenkančių darbo sąnaudų mažinimas kainoms nekintant keliose valstybėse narėse, visų pirma ES, PT ir EL, nulėmė darbo užmokesčio sumažėjimą. To rezultatas – didėjanti pelno marža, kurios nelydėjo investicijų didėjimas.

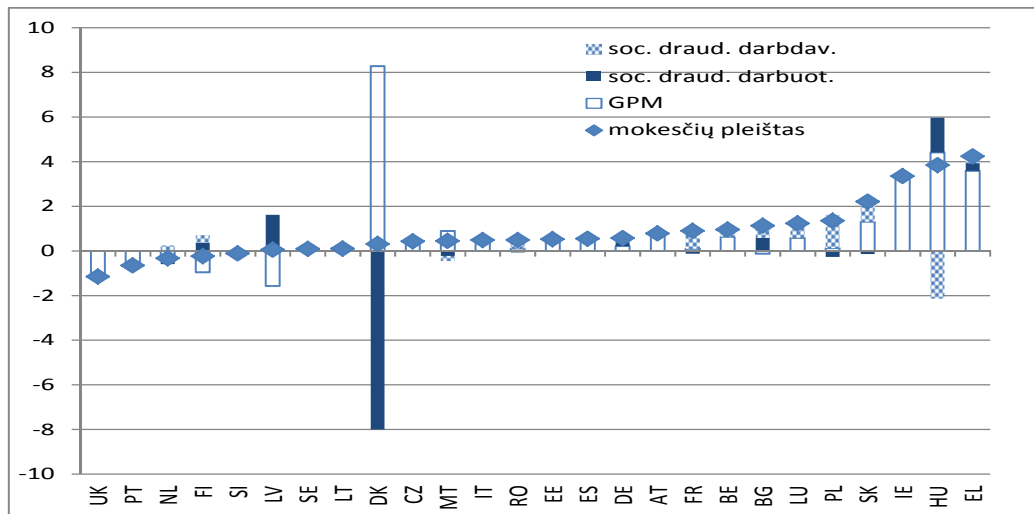
Mokesčių pleištą daugelyje valstybių narių išlieka didelis. Didelis, o kai kuriais atvejais toliau didėjantis mokesčių pleištą (visų pirma nedaug uždirbantiems asmenims ir antriesiems namų ūkio pajamų gavėjams) tebelieka svarbi daugelio valstybių narių problema. Pavyzdžiui, mažą darbo užmokestį (67 proc. vidutinio darbo užmokesčio) gaunantiems asmenims mokesčių pleištą 2008–2010 m. daugumoje šalių sumažėjo, o dvejus paskesnius metus beveik visose valstybėse narėse (išskyrus UK, NL, PT, SI ir FI) padidėjo. 2012 m. mokesčių pleišto dydis svyravo nuo 20 proc. MT ir IE iki daugiau kaip 45 proc. BE, DE, FR ir HU. 2012–2013 m. gyventojų pajamų mokesčiai dideles pajamas gaunantiems asmenims buvo toliau didinamas 11 valstybių narių¹¹.

Bendro mokesčių pleišto pokyčius daugiausia lėmė gyventojų pajamų mokesčio didinimas; šį mokestį padidino 19 (iš 26) valstybių narių (8 pav., pastaba: nesusituokęs asmuo, vaikų nėra). Itin smarkiai šį mokestį padidino IE, HU ir EL. Vertinant gyventojų pajamų mokestį ir socialinio draudimo įmokas bendrai, darbuotojų našta padidėjo 18 valstybių narių, o darbdavių našta tik 11 valstybių narių. Bendras darbdavio mokamų socialinio draudimo įmokų lygis daugumoje valstybių narių (išskyrus FR, SK, PL ir HU) išliko daugmaž stabilus.

¹⁰ Žr. *Quarterly Report on the Euro Area*, Europos Komisija, 12 tomas, Nr. 3, 2013 m.

¹¹ Šaltinis: Garnier ir kt. (2103 m.): *Recent Reforms of Tax Systems in the EU: Good and Bad News. Taxation paper*, 39. Europos Komisija.

8 pav. Bendro mokesčių pleišto raida 2010–2012 m. pagal sudedamąsias dalis (asmuo gauna 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, nesusituokęs, vaikų nėra)

Pastaba. CY ir HR duomenų nėra. Šaltinis: EBPO.

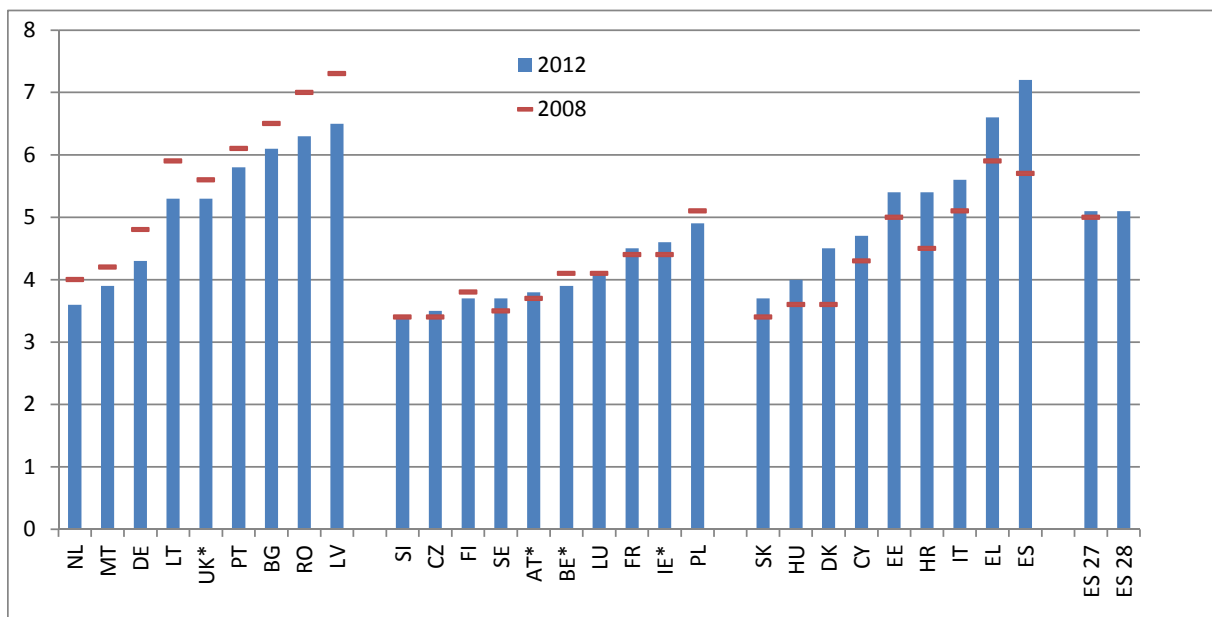
Kova su nedeklaruojamu darbu – svarbi kai kurių valstybių narių problema. Šešėlinė ekonomika ir nedeklaruojamas darbas daro neigiamą poveikį makroekonominiams tikslams, darbo kokybei ir produktyvumui bei socialinei sanglaudai. Žvelgiant iš makroekonominės perspektyvos, jie mažina mokesčines pajamas (pajamų mokesčio ir PVM) ir kenkia socialinio draudimo sistemų finansavimui. Žvelgiant iš mikroekonominės perspektyvos, nedeklaruojamas darbas ir kitos netipinės užimtumo formos, kaip antai fiktyvus savarankiškas darbas, paprastai trukdo įmonėms sąžiningai konkuruoti ir sukelia socialinį dempingą, kuris savo ruožtu trukdo plėtoti užimtumą ir užtikrinti visapusišką socialinę apsaugą. Nedeklaruojamas darbas yra ir sumažėjusio darbo našumo priežastis, nes šešėlinio verslo įmonės paprastai vengia naudotis oficialiomis paslaugomis ir priemonėmis (pvz., kreditais) ir neauga. Nors visapusiškai patikimų duomenų apie šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo mastą nėra, iš turimų duomenų matyti, kad kai kuriose valstybėse narėse tai yra didelė problema¹².

Krizė gerokai pareguliuavo nelygybės dinamiką ir įvairiais būdais paveikė skirtingas gyventojų grupes. Apskritai 2008–2012 m. santykis S80/S20¹³ ES 27 išliko stabilus, tačiau tarp valstybių narių ryškėja vis didesni nelygybės skirtumai ir divergencija (9 pav.). Nelygybė padidėjo daugumoje pietinių valstybių narių (ES, EL, IT, CY), taip pat HR, EE, DK, HU, SK, šiek tiek IE. Nors pastaruosiu metu padėtis kiek pasitaisė, nelygybė kelia problemų BG, LV, PT ir RO.

¹² Žr., pavyzdžiui, Eurofound (2013 m.), *Tackling Undeclared Work in 27 European Union Member States and Norway: Approaches and Measures Since 2008*, Eurofound, Dublinas; Hazans, M. (2011 m.), *Informal Workers Across Europe*, Mokslinio tyrimo ataskaita Nr. 5912, Pasaulio bankas, Vašingtonas.

¹³ Pajamų kvintilio dalies santykis arba santykis S80/S20 – pajamų pasiskirstymo nelygybės rodiklis. Tai bendrų pajamų, kurias gauna 20 proc. visų didžiausias pajamas gaunančių gyventojų (viršutinis kvintilis), ir pajamų, kurias gauna 20 proc. visų mažiausias pajamas gaunančių gyventojų (apatinis kvintilis), santykis. Visos pajamos – ekvivalentinės disponuojamosios pajamos.

9 pav. Pajamų paskirstymo skirtumai 2008–2012 m. (pajamų kvintilio dalies santykis)

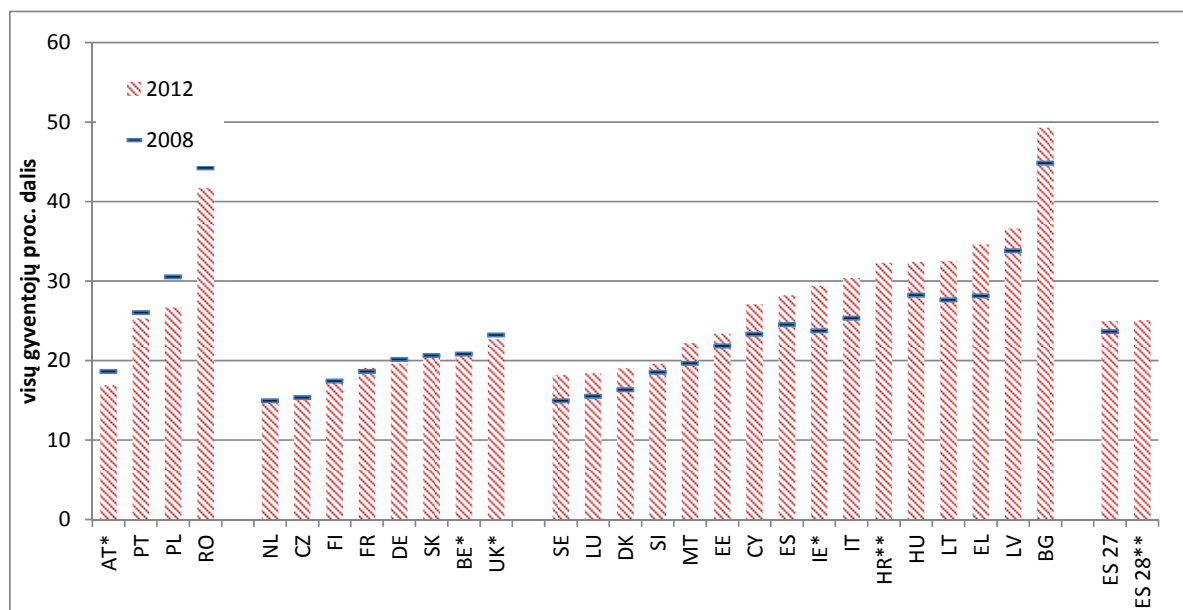

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys.
 *AT, BE, IE ir UK duomenys 2011 m., o ne 2012 m., 2012 m. duomenys – preliminarūs ES 27 ir ES 28, IT duomenys – negalutiniai.

Žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, gerokai padaugėjo, o skirtumai tarp valstybių narių didėja. Kad pasiektume strategijoje „Europa 2020“ nustatytą siekį užtikrinti, kad bent 20 mln. žmonių būtų išvaduoti iš skurdo ir socialinės atskirties, reikėtų stiprių atvirkštinių tendencijų. Nuo krizės pradžios 2008 m. iki 2012 m.¹⁴, europiečių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius išaugo net 8,7 mln. (HR neįskaičiuojama) ir 2012 m. sudarė 25,1 proc. visų ES 28 gyventojų (10 pav.). Procentinė gyventojų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis išaugo visų pirma tose valstybėse narėse, kurioms ekonomikos krizė smogė smarkiausiai, tačiau kelios valstybės narės pranešė, kad jų *santykinio* skurdo lygis sumažėjo.

¹⁴ Į naujausius Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenis įtraukti apytikriai 2012 m. ES 28 ir ES 27 duomenys (trūksta AT, BE, IE ir UK rezultatų). 2012 m. SPGS baziniai duomenys yra susiję su 2011 m. mokestiniais metais.

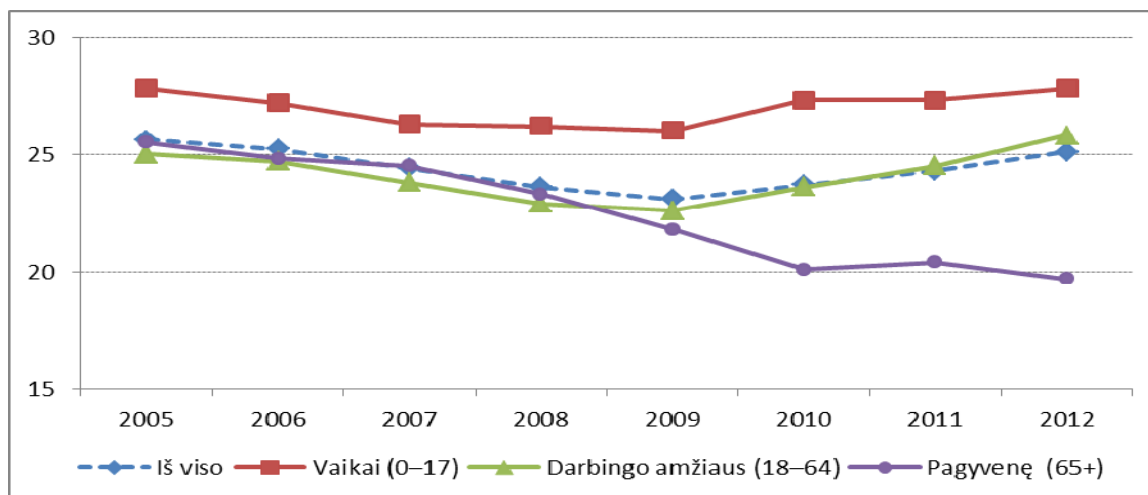
10 pav. Žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, procentinė dalis 2008–2012 m.

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys. Suklasifikuota 2012 m. pagal žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, procentinę dalį. Apytikriai 2012 m. ES 28 ir ES 27 duomenys, IT duomenys – negalutiniai, *AT, BE, IE ir UK duomenys 2011 m., o ne 2012 m., nėra 2008 m. **HR ir ES 28 duomenų.

Poveikio skirtingoms amžiaus grupėms skirtumai yra gana dideli. Didžiausią poveikį patyrė darbingo amžiaus gyventojai. 18–64 m. žmonių skurdas ir socialinė atskirtis pastaraisiais metais labai padidėjo dviejuose trečdaliuose valstybių narių – tą visų pirma lėmė didėjantis bedarbių, mažo užimtumo namų ūkių ir dirbančių, bet skurstančių asmenų skaičius. 2012 m. maždaug 50 mln. darbingo amžiaus ES 28 žmonių gyveno iš pajamų, neviršijančių 60 proc. nacionalinės ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos, 33,1 mln. patyrė didžiulį materialinį nepriteklių, 30,4 mln. 18–59 m. amžiaus žmonių gyveno namų ūkiuose, kurių nei vienas narys nedirbo.

11 pav. Žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, procentinė dalis nuo 2008 m. ES 28, iš viso, vaikai, darbingo amžiaus gyventojai ir vyresnio amžiaus gyventojai

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys. 2005–2009 m. duomenys – ES 27 vidurkis, 2010–2012 m. duomenys – ES 28 vidurkis, 2012 m. duomenys – apytikriai.

Vyresnio amžiaus (65 m. ir vyresniems) žmonėms padarytas santykinai mažesnis poveikis – jų skurdo ar socialinės atskirties rizika daugumoje valstybių narių sumažėjo, tačiau vyresnio amžiaus moterys vis dar skursta labiau nei vyrai. Tokio santykinio pagerėjimo priežastis – nemažinamos pensijos; tuo tarpu darbingo amžiaus gyventojų pajamų lygis išliko toks pats arba sumažėjo.

Pablogėjus tėvų (daugiausiai darbingo amžiaus asmenų) padėčiai, nuo 2008 m. vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizika išaugo daugiau kaip 20 valstybių narių, tačiau vienišų tėvų namų ūkių skurdo ir socialinės atskirties rizika yra daugiau nei dvigubai didesnė (ES 28: 47,8 proc. 2012 m.) nei šeimų, kuriose yra du suaugę asmenys (24,4 proc.). Tai, kad vienišų tėvų namų ūkiai patiria gerokai didesnę skurdo riziką, nustatyta visose valstybėse narėse: nuo 35 proc. SI, FI ir DK iki 78 proc. BG. Taip pat, palyginti su visais gyventojais, gerokai didesnę skurdo ar socialinės atskirties riziką patiria tris ar daugiau vaikų auginančios šeimos (ES 28: 30,9 proc.). Vykstant krizei blogėjančios darbo rinkos sąlygos didesnę poveikį padarė darbingo amžiaus vyrams. Tačiau dėl su kitų asmenų priežiūra susijusių neveiklumo laikotarpių ir darbo ne visą darbo dieną moterys tebe patiria didesnę (nuolatinio) skurdo ar socialinės atskirties riziką nei vyrai. 2012 m. kur kas didesnę skurdo ar socialinės atskirties riziką patyrė 18–64 m. amžiaus trečiųjų šalių piliečiai (48,8 proc.) nei atitinkamos šalies piliečiai (24,9 proc.). Iš viso atotrūkis padidėjo nuo 21,7 procentinio punkto 2010 m. iki 23,9 procentinio punkto 2012 m.

Nuo 2011 m. vidutinės realiosios namų ūkių disponuojamosios pajamos mažėjo tiek ES apskritai, tiek euro zonoje. Itin didelis sumažėjimas (daugiau nei 5 procentiniai punktai per dvejus metus) nustatytas EL, ES, IT, CY, PT ir RO, kiek mažesnis – BE, CZ, DK, HU, NL, SI ir SK. Kitose šalyse namų ūkių pajamos liko tokios pačios arba šiek tiek padidėjo.

Stabilizuojantis socialinės paramos namų ūkių pajamų lygiui išlaikyti poveikis po 2010 m. susilpnėjo. 2008–2009 m. nuosmukio metu socialinės išlaidos daugumoje ES šalių atliko svarbų vaidmenį palaikant namų ūkių pajamų lygį¹⁵ – tai, be kita ko, fiskalinių skatinimo priemonių, kuriomis pagal 2008 m. lapkričio mėn. Europos ekonomikos gaivinimo

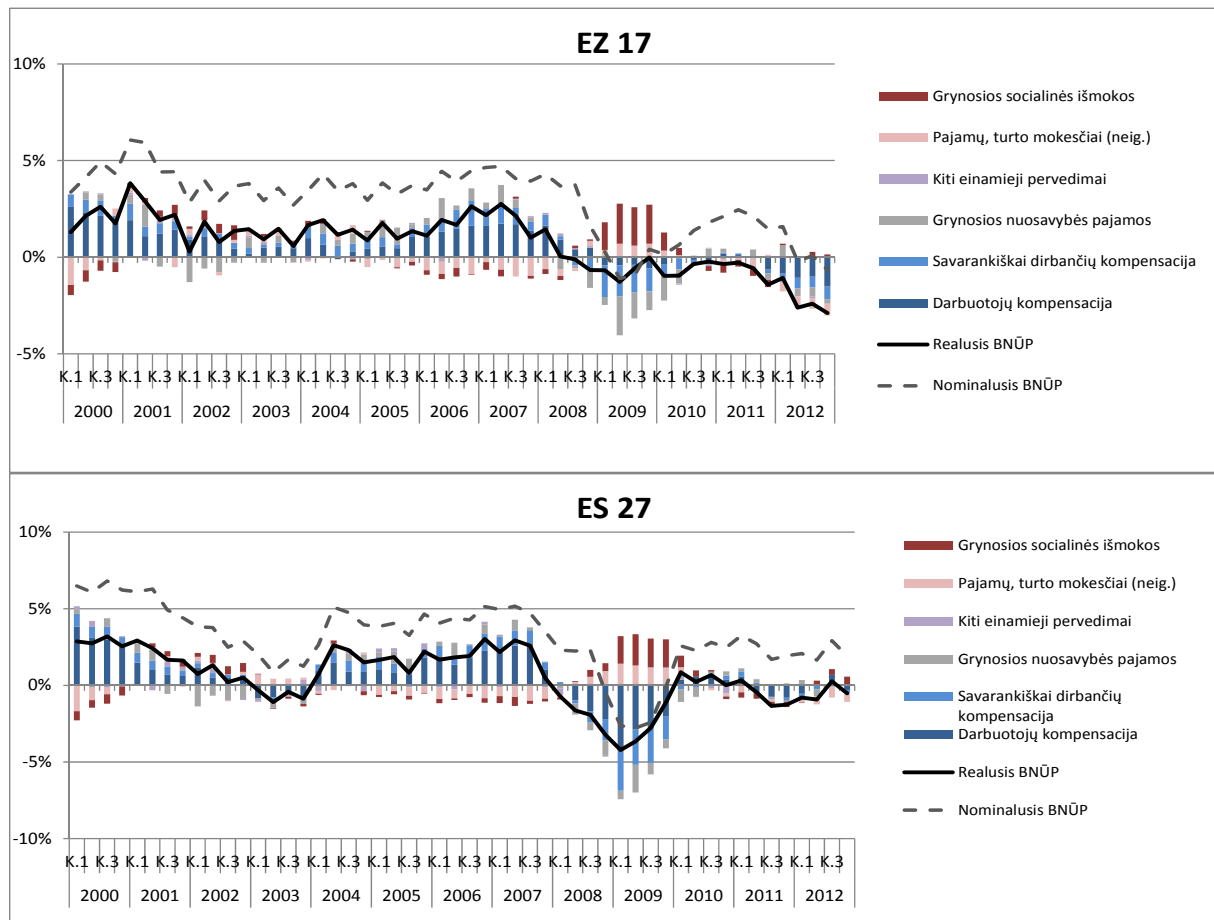
¹⁵ Žr. 2012 m. *Europos užimtumo ir socialinės tendencijos*, Europos Komisija.

planą siekta palaikyti bendrą paklausą ir išvengti masinių atleidimų iš darbo, taikymo rezultatas. Grynosios socialinės išmokos ir sumažinti mokesčiai 2009 m. ir pirmaisiais dviem 2010 m. ketvirčiais padarė teigiamą poveikį bendrosioms namų ūkių disponuojamosioms pajamoms (12 pav.). Nuo 2010 m. vidurio socialinių išmokų poveikis namų ūkių pajamoms sumažėjo. Tokią padėtį galėjo lemti didėjantis ilgalaikių bedarbių, prarandančių teisę į išmokas, skaičius, taip pat tai, kad pagerėjus kelių valstybių narių ekonomikos perspektyvoms, iš dalies imta palaipsniui atsisakyti kovos su krize priemonių. Galiausiai kai kuriose valstybėse narėse laipsniškas socialinių išlaidų poveikio mažėjimas taip pat atspindėjo ekonomikos padėties ir perspektyvų gerėjimą¹⁶.

---

¹⁶ *Ibid.*

12 pav. Bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų didėjimo veiksniai (EZ 17 ir ES 27)

Šaltinis: Eurostatas – sektorių sąskaitos.

Fiskalinio konsolidavimo distribucinis poveikis skirtingose šalyse buvo gana nevienodas. „Euromod“ tyrimo¹⁷ duomenimis, fiskalinio konsolidavimo paketai, priklausomai nuo jų sandaros, darė nevienodą poveikį dideles ir mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams. Kai kuriose šalyse regresyvusis poveikis užkrovė papildomą našą visų pirma nedideles pajamas gaunantiems namų ūkiams ir jų gyvenimo lygiui. Kitos valstybės narės, kurios skyrė daugiau dėmesio fiskalinio konsolidavimo priemonių paskirstymui, sugebėjo išvengti neproporcingo poveikio nedideles pajamas gaunantiems namų ūkiams. Distribucinio poveikio skirtumai pasireiškė nepriklausomai nuo visos koregavimo sumos skirtumų.

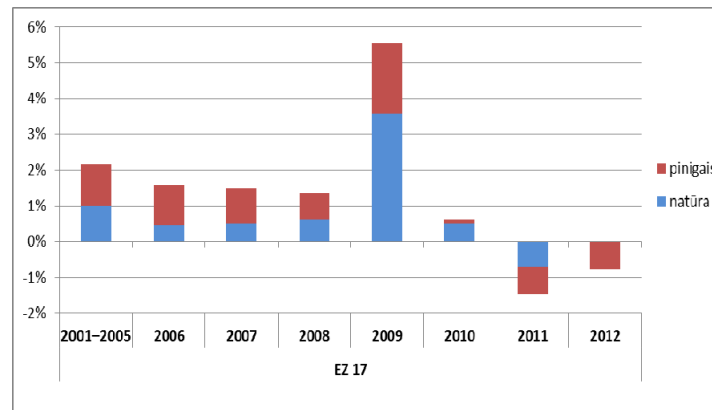
Socialinių išlaidų augimas, 2009 m. pasiekęs aukščiausią tašką, nuo 2011 m. buvo neigiamas (13 pav.). Pirmuoju krizės etapu (iki 2009 m.) socialinių išlaidų didėjimas daugiausia buvo susijęs su nedarbo išlaidomis, o kiek mažesniu mastu ir su kitomis išlaidomis

¹⁷ Žr. EUROMOD darbinį dokumentą Nr. 2/13, Avram, Figari, Leventi, Levy, Navicke, Matsaganis, Militaru, Paulus, Rastringina, Sutherland, *The Distributional Effects of Fiscal Consolidation in Nine Countries*. Netrukus turėtų būti paskelbta nauja šio dokumento versija. Devyniose tyrimo šalyse namų ūkių pajamomis grindžiamų priemonių poveikis (pavyzdžiui, mokesčių ir išmokų sistemų pokyčiai ir darbo užmokesčio mažinimas nuo 2007 m. iki 2012 m. vidurio) buvo nuo 1,6 proc. ikikrizinių disponuojamųjų pajamų IT ir 1,9 proc. UK iki 9,1 proc. LV ir 11,6 proc. EL.

(visų pirma išlaidomis pensijoms ir sveikatos priežiūrai). 2010 m. socialinių išlaidų augimas susilpnėjo, nes atsigaujančiose šalyse nustota taikyti fiskalines skatinimo priemones ir standartiškai imta laipsniškai atsisakyti automatinio stabilizavimo mechanizmo. Nuo 2011 m. (13 pav.) socialinės išlaidos mažėjo nepaisant tolesnio ekonominių ir socialinių sąlygų prastėjimo¹⁸.

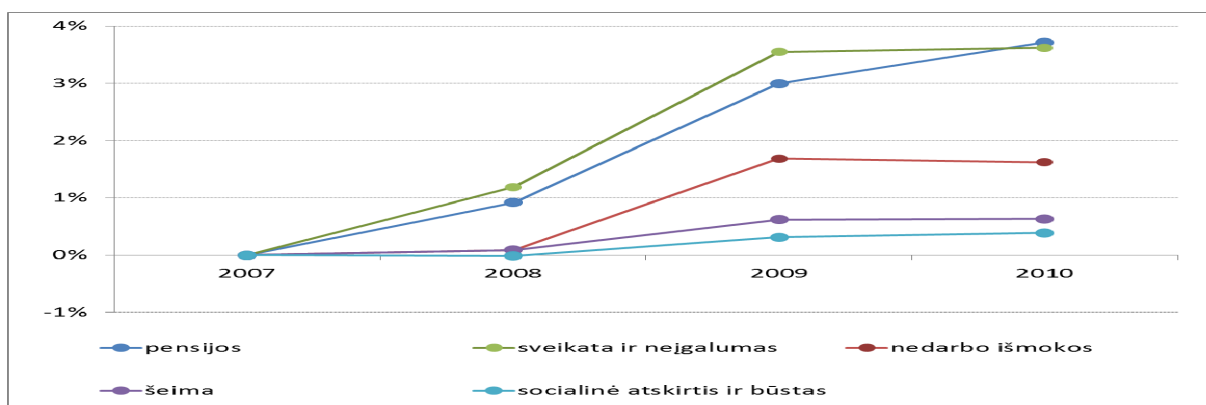
13 pav. ES realiųjų viešųjų socialinių išlaidų išmokoms pinigais ir natūra augimas (2001–2012 m.)

Šaltinis: nacionalinės sąskaitos, EMPL GD skaičiavimai.

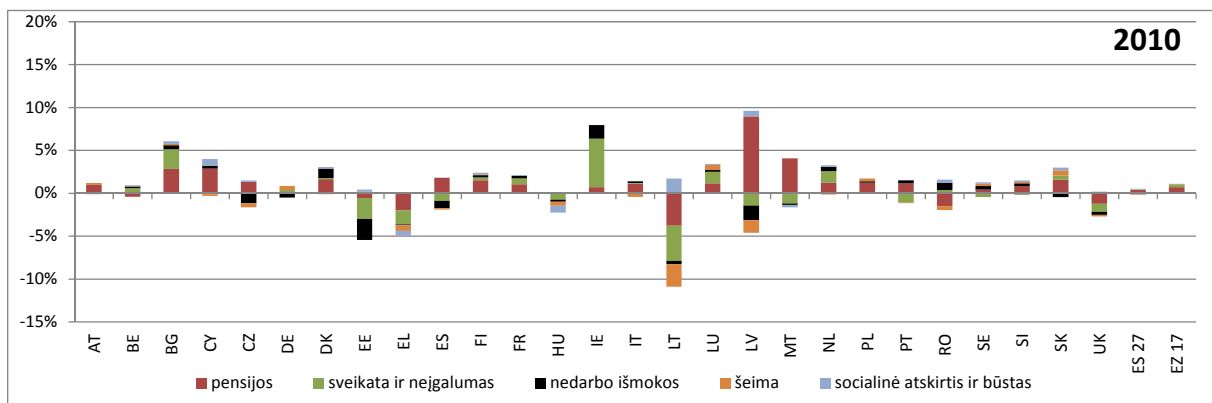
Krizė taip pat paveikė socialinės apsaugos išlaidų struktūrą. Kai kuriose šalyse 2009–2010 m.¹⁹ tam tikrose srityse (pavyzdžiui, pensijų ir invalidumo), kuriose išlaidų lygis ir taip buvo aukštas ir kurioms būdingi palyginti menki socialiniai ir užimtumo rezultatai, išlaidos dar labiau padidėjo (14 pav.). Tuo pačiu metu kai kuriose šalyse tam tikrų sričių (pavyzdžiui, sveikatos, socialinės atskirties, būsto ar šeimų išlaidos) išlaidų lygis išliko toks pats ar netgi sumažėjo.

14 pav. Bendras socialinės apsaugos išlaidų augimas ES 27 pagal sritį (2007–2010 m.) ir (realiųjų) bendrų socialinės apsaugos išlaidų augimas Europoje pagal šalis (2010 m.)

¹⁸ Žr. „ES užimtumas ir socialinė padėtis. Ketvirčio apžvalga“, 2013 m. kovo mėn. Iš analizės matyti, kad nuo 2011 m. pastebimas socialinių išlaidų mažinimas yra akivaizdesnis, palyginti su panašiais nuosmukiais per pastaruosius tris dešimtmečius.

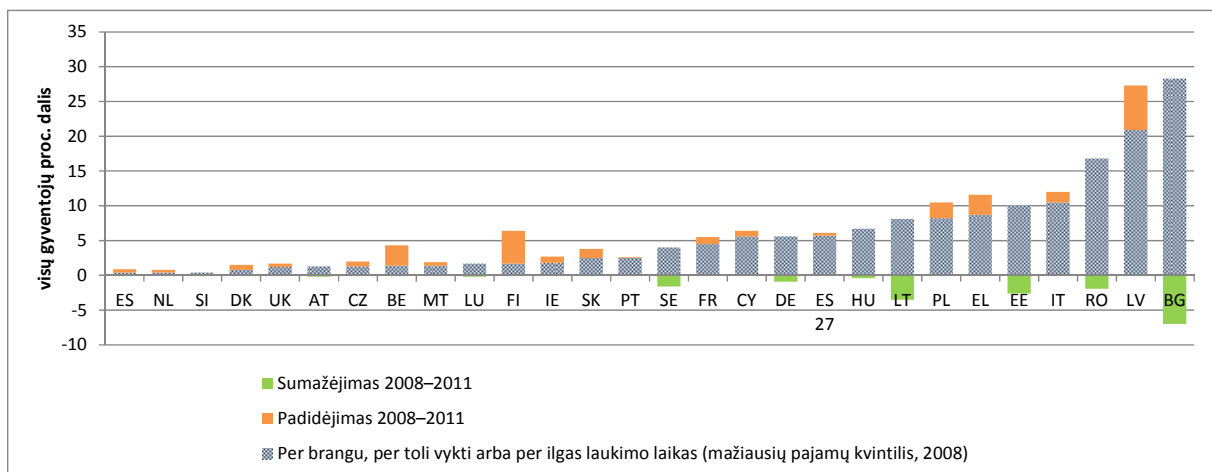
¹⁹ 2011 m. duomenys bus prieinami netrukus.

Pastaba: bendras socialinių išlaidų augimas pagal funkcijas. Šaltinis: ESSPROS.

Kai kuriose valstybėse narėse sumažėjo pažeidžiamiausioms grupėms priklausančių asmenų galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Tikėtina, kad krizės poveikis ir su juo susijęs viešųjų sveikatos priežiūros išlaidų mažėjimas paveiks ir galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis; visų pirma tai pasakytina apie nedideles pajamas gaunančius ir pažeidžiamoms grupėms priklausančius asmenis. Iš 15 pav. matyti mažiausių pajamų kvintiliui priklausančių asmenų, teigiančių, kad turi nepatenkintą sveikatos priežiūros reikmių, nes paslaugos buvo pernelyg brangios, nes reikėjo pernelyg ilgai laukti arba pernelyg toli vykti, dalis. Vertinant ES 27 mastu, ši dalis 2008–2011 m. padidėjo labai nedaug, tačiau tokiose šalyse kaip LV, EL, IT ir PL aukšto lygio galimybės naudotis tomis paslaugomis toliau blogėjo, o tokiose šalyse kaip CY, BE, FI, FR ir SK gerokai pagerėjo.

15 pav. Nepatenkintos sveikatos priežiūros reikmės, mažiausių pajamų kvintilis, 2008–2011 m.

Šaltinis: Šaltinis Eurostatas, 2011 m. Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys

2. UŽIMTUMO GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS. UŽIMTUMO IR SOCIALINĖS POLITIKOS REFORMOS

Šioje dalyje²⁰ pateikiama valstybių narių pastarųjų 12 mėnesių reformų ir priemonių apžvalga. Užimtumo gairės²¹ – tvirtas pagrindas valstybėms narėms, padedantis spręsti užimtumo ir socialines problemas dabartinėmis sąlygomis ir siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų (kaip nustatyta 1 dalyje). 2013 m. metinėje augimo apžvalgoje išdėstyti prioritetai ir politinės gairės valstybėms narėms, pagal 2013 m. Europos semestrą teikiančioms nacionalines reformų programas. Nacionalinės reformų programos buvo atitinkamai peržiūrėtos ir Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymais, pateikė konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas. Užimtumo ir Socialinės apsaugos komitetai stebi valstybių narių veiklą ir problemų sprendimo pažangą naudodamiesi Užimtumo rodiklių stebėseną (EPM) ir Veiksmų socialinės apsaugos srityje rezultatų apžvalga (VSASRA). Tolesnės politinės reformos bus vertinamos pagal 2014 m. Europos semestrą.

Pastangos siekti strategijos „Europa 2020“ tikslų remiamos Europos socialinio fondo lėšomis įgyvendinant tokius veiksmus kaip kova su nedarbu, itin daug dėmesio skiriant jaunimui, siūlant stažuočių ir gamybinės praktikos galimybių siekiant įgyti naujų įgūdžių ir atnaujinti turimus, švietimas, socialinės įtraukties rėmimas ir administracinių gebėjimų ugdymas. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ESF ir kitų Europos struktūrinių ir investicinių fondų veiklos derinimas prie strategijos „Europa 2020“ politinių prioritetų ir didesnis fondų dėmesys rezultatams sustiprins jų kaip strategijos finansinių ramsčių vaidmenį.

Reformų jau imtasi arba rengiamasi imtis visose tolesniuose skyriuose aprašytose srityse. Tačiau įvairių politikos sričių ir valstybių narių pažanga nevienoda. Todėl reikia dėti daugiau pastangų, nors daugeliu atvejų visapusiško reformų poveikio kol kas nematyti, nes tam, kad poveikis išryškėtų, reikia daugiau laiko. Taip pat neįmanoma nustatyti pavienių reformų vertingumo, nes tuo pačiu metu gali būti vykdomos kelios reformos. Todėl, rengdamos politiką ir reformas, valstybės narės turėtų į tai atsižvelgti.

2.1 Užimtumo gairė Nr. 7. Didinti dalyvavimą darbo rinkoje

Valstybės narės toliau stiprino savo aktyvios darbo rinkos politikos (ALMP) priemones. Kai kurios valstybės narės (CY, IE, HR, PL, SE) 2013 m. padidino ALMP priemonėms skiriamą finansavimą, kitos (NL, SI) – priešingai – sumažino ir skyrė daugiau dėmesio veiksmingumui. Dalis valstybių narių ėmėsi prisitaikymo prie darbo rinkos reikalavimų priemonių (BE, BG, ES, LT) ir nustatė arba sustiprino bedarbių profiliavimą (FR). FR parengė Nacionalinį prioritetinio mokymo planą, kurį įgyvendina VUT: 30 000 darbo ieškančių asmenų mokosi, kad galėtų gauti darbą prioritetinėse, daug laisvų darbo vietų siūlančiose srityse. UK teikia didesnę paramą reikiamos kvalifikacijos neturintiems bedarbiams teikdama specialiai jiems skirtas darbo paieškos paslaugas, tačiau drauge griežtina reikalavimus ilgalaikių bedarbio pašalpų gavėjams. IT darbdaviams, įdarbinantiems bedarbio pašalpos gavėją, suteikiama teisė į 50 proc. visos subsidijos, kurią būtų gavęs bedarbis, jei nebūtų įdarbintas; taip pat sukurta duomenų bazė, kurioje kaupiama informacija apie visoje šalyje teikiamas paslaugas. Įgyvendinant planuotą valstybinę reformą BE bus toliau

²⁰ Šioje dalyje aptariama dabartinė padėtis, kaip nustatyta ankstesnėje Bendroje užimtumo ataskaitoje; dėl vietos stokos aptarimas nėra išsamus, juo nesiekama pranešti apie visas reformas ir politines priemones.

²¹ 2012 m. spalio 21 d. Tarybos sprendimas 2010/707/ES dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių.

regionalizuojami įvairūs gebėjimai, siekiant padidinti bedarbių aktyvumą ir jų stebėseną. RO iš dalies pakeitė Nedarbo draudimo įstatymą, be kita ko, nustatydama naują bedarbių kategoriją (ilgalaikius bedarbius), kuriai būtų taikomos ALMP priemonės, pavyzdžiui, judumo paskatos ir nemokamas formaliojo ir neformaliojo švietimo būdu įgytų gebėjimų vertinimas. HU, HR, LV ir SI viešųjų darbų programomis siekiama integruoti bedarbius į darbo rinką ir padėti gauti pajamų tiems bedarbiams, kurie neatitinka pašalpų gavėjams keliamų reikalavimų.

Kelios valstybės narės ėmėsi priemonių, kuriomis siekiama padidinti valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) pajėgumus, gerinant jų produktyvumą ir veiksmingumą, įdarbinimo konsultantų mokymą ir (arba) samdymą (CY, CZ, DE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, NL, PL, PT, SI).

Kai kurios VUT itin daug dėmesio skiria individualizuotoms paslaugoms bedarbiams (SI), abipusės atsakomybės plėtotei (NL) ir bendradarbiavimo su kitomis suinteresuotosiomis šalimis stiprinimui (PL), darbdaviams ir vietos valdžios institucijoms (HU, PT). DE siekia sutelkti dėmesį į reikiamos kvalifikacijos neturinčius ilgalaikius bedarbius perkeldama VUT darbuotojus, užsiimančius trumpalaikiams bedarbiams skirtomis paslaugomis. FR darbo ieškantys asmenys skirstomi į tris kategorijas pagal sunkumus, su kuriais susiduriama siekiant patekti į darbo rinką; kiekvienai iš šių kategorijų taikomi skirtingi metodai. IE įgyvendinama iniciatyva „Jobpath“, kuria siekiama padidinti VUT pajėgumus įtraukiant subrangovus – privačias trečiąsias šalis, įsipareigojant 2014 m. padvigubinti bedarbių konsultantų skaičių ir sujungti gerovės užtikrinimo institucijas. ES ir PT pasiekta pažangos didinant privačių agentūrų vaidmenį plėtojant įdarbinimo paslaugas. Pagal 2013 m. Europos semestrą konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos, susijusios su ALMP ir (arba) VUT (didinti kokybę, ALMP aprėptį ir veiksmingumą, gerinti VUT veiklos rezultatus, užtikrinti didesnę tikslingumą, stiprinti aktyvumo skatinimo elementus ir individualizuotas paslaugas), buvo pateiktos 16 valstybių narių (BE, BG, CZ, DE, EE, ES, FR, HU, IT, LT, LU, LV, RO, SE, SI ir SK).

Buvo nustatyta specialių priemonių, kuriomis pažeidžiamoms grupėms priklausantiems bedarbiams, visų pirma neįgaliesiems, ilgalaikiams bedarbiams ir darbuotojams migrantams, padėta priartėti prie darbo rinkos. Kelios valstybės narės (BG, HU, NL, PT) ėmėsi priemonių, kad pagerintų palankių sąlygų neturinčių asmenų padėtį rinkoje. Kitos valstybės narės sutelkė dėmesį į specifines tikslines grupes.

Kelios šalys (FI, HU, LT ir MT) atkreipė dėmesį į neįgaliųjų padėtį darbo rinkoje. HU įsteigė naują instituciją ir tinklą, kurie įgyvendins su reabilitacija susijusias priemones, ir sumažindama socialinio draudimo įmokas sumažino darbo sąnaudas. FI pradėtas naujas projektas, pagal kurį numatoma skirti asmeninį koordinatorių, kuris teiktų specialiai neįgaliesiems pritaikytas paslaugas. Projekto poveikį turėtų didinti ir kiti pokyčiai: darbo ne visą darbo dieną trukmės pratęsimas mokant dalinę ligos pašalpą bei ne tokie griežti profesinio persikvalifikavimo kriterijai. MT neįgaliesiems į darbo rinką integruoti sukurtas naujas centras „Job Bridge Centre“. LT imta skirti daugiau dėmesio neįgaliųjų užimtumo rėmimui pasitelkiant socialinių įmonių finansavimą.

Daugelis aptartų ALMP priemonių yra skirtos specialiai ilgalaikiams bedarbiams. Be to, IE suteikė daugiau galimybių ilgalaikiams bedarbiams dalyvauti švietimo ir mokymo programose, kad pagerėtų jų užimtumo perspektyvos, ir pradėjo mokėti subsidijas įmonėms,

kad paskatintų jas įdarbinti ilgalaikius bedarbius. LV valstybinė užimtumo agentūra remia priklausomybių turinčius ilgalaikius bedarbius. DK sukūrė darbo vietų viešajame sektoriuje, skirtų būtent ilgalaikiams bedarbiams, kuriems gresia prarasti teisę į išmokas.

Valstybės narės taip pat ėmėsi priemonių, kad integruotų migrantus. DE priėmė programą, kuria skatinama imigrantų integracija į darbo rinką ir gerinamas jų dalyvavimas švietimo ir profesinio mokymo sistemose. SE sustiprino imigrantams taikomas ALMP priemonės nustatydama darbo vietų prioritetus ir padidindama darbo užmokesčio subsidijas užsieniečiams.

Valstybės narės jaunimo problemas darbo rinkoje sprendė jau dabar pradėdamos įgyvendinti kai kuriuos Jaunimo garantijų iniciatyvos elementus. Atsižvelgdamos į blogėjančią jaunimo padėtį darbo rinkoje, visos valstybės narės nustatė šiai tikslinei grupei skirtų darbo priemonių. Daugeliu atvejų turėtos priemonės dar labiau išplėtos, padidintas jų finansavimas ar jų tikslinė grupė. Dažniausiai taikytos tokios jaunimo užimtumo skatinimo priemonės kaip visiškas, dalinis ir (arba) sektorinis darbo užmokesčio subsidijavimas (BE, BG, EL, HU, FR, IT, PT), su darbo užmokesčiu nesusijusių darbo sąnaudų mažinimas (BE, EL, ES, FR, HR, PT, SI), jaunimo stažuotės (BE, CZ, PT), gamybinė praktika (DK, EL, ES, FI, HU, IT, PT, SE, UK), profesinė praktika (CY, PL, SI), konsultavimas (AT) ir darbo viešajame sektoriuje galimybės (BG, FR, HU).

Dauguma valstybių narių šiuo metu rengia Jaunimo garantijų įgyvendinimo programas – jų nacionalinės Jaunimo garantijų programos turėtų būti pradėtos įgyvendinti 2014 m. sausio mėn.; likusių valstybių narių programos turėtų būti pateiktos 2014 m. pavasarį. Per pastaruosius 12 mėnesių pradėtos įgyvendinti visapusiškai parengtos Jaunimo garantijų programos, tam tikros jų dalys ar bandomieji projektai (AT, ES, FI, FR, IE, HR, HU, MT, RO, UK). FI šią iniciatyvą pradėjo 2013 m. sausio 1 d. Viename Dublino (IE) rajonų pradėtas bandomasis projektas, o visapusiškai programą tikimasi įgyvendinti 2014 m. RO paskelbė kvietimą teikti 10 mln. EUR vertės strateginius projektus ir priėmė Nacionalinį jaunimo užimtumo planą. UK tęsė „Jaunimo chartijos“ (angl. *Youth Contract*) iniciatyvą, pagal kurią teikiama galimybių atlikti gamybinę praktiką ar savanoriškai įgyti profesinės patirties. AT parengė Jaunimo ugdomojo vadovavimo projektą (angl. *Youth Coaching*), pagal kurį jaunuoliams padedama atrasti jų reikmes atitinkantį kelią švietimo ir profesinio mokymo sistemose. Pagal HU vykdomą Pirmosios darbo vietos programą darbo rinkos naujokų darbdaviams keturis mėnesius bus 100 proc. kompensuojamos išlaidos šių asmenų darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo mokesčiams. MT priėmė Nacionalinę jaunimo užimtumo strategiją – išsamią sėkmingos jaunimo integracijos į darbo rinką sistemą bei subūrė veiksmų komitetą, kurio darbas, be kita ko, įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyvą. FR subsidijuojama būsimų darbo vietų iniciatyva, kuria siekiama iki 2013 m. pabaigos mokyti ir įdarbinti 100 000 jaunuolių, o iki 2014 m. kovo mėn. – 150 000, visų pirma viešajame sektoriuje; 10-yje rajonų įgyvendintas bandomasis projektas, kuriame dalyvauja 10 000 didelių sunkumų turinčių nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių. ES patvirtino 2013–2016 m. verslumo ir jaunimo užimtumo strategiją, kurią sudaro 100 veiksmų ir kurios biudžetas yra didesnis kaip 3,485 mlrd. EUR.

Valstybės narės skatino imtis priemonių moterų užimtumo rodikliams gerinti, atlikti pakeitimus ankstyvojo vaikų ugdymo ir priežiūros paslaugų srityje²² bei peržiūrėti tėvystės atostogas reglamentuojančius teisės aktus ir taip padėti suderinti profesinį bei asmeninį gyvenimą. Skirta papildomų lėšų, kad visą dieną veikiančių ankstyvojo vaikų ugdymo ir priežiūros įstaigų darbo laikas būtų lankstesnis (DE, FI, HU, MT, PL). UK paskelbė apie naują sistemą, pagal kurią dirbančių tėvų vaikams bus teikiamos neapmokestinamos priežiūros paslaugos, o IE užtikrino papildomų vietų pailgintos dienos grupėse pradinių klasių mokiniams iš mažas pajamas gaunančių šeimų. DE suteikė teisę į jaunesnių nei trejų metų vaikų priežiūros paslaugas, kartu užtikrindama galimybę gauti vaiko auginimo pašalpas. Ji taip pat išlaikė vaiko priežiūros pašalpas, skiriamas vaikų priežiūros įstaigos nelankantiems vaikams. Nuo 2014 m. HU privalomojo vaikų ugdymo amžius bus sumažintas iki trejų metų. HR įvedė privalomąjį priešmokyklinį ugdymą ir pakeitė teisės aktus, reglamentuojančius nestandartines vaikų priežiūros formas²³. EE priėmė tėvystės pašalpų įstatymo pataisas.

Kad būtų lengviau derinti šeiminių ir profesinį gyvenimą, valstybės narės ėmėsi pakeitimų: nustatė lankstesnį darbo laiką samdomiems darbuotojams (LU), priėmė priemones, kuriomis siekiama padėti vaikų turintiems studentams (CZ), nustatė neapmokestinamas priemokas (DK) ir skatino lyčių lygybę, pagrįstą įgalinimu, integravimu ir mokymu (EE).

Kai kurios valstybės narės pailgino (mokamas) vaiko priežiūros atostogas (LU, MT, PL, UK). DK ir MT savarankiškai dirbantiems tėvams suteiktos tokios pat teisės į vaiko priežiūros atostogas kaip ir vaikų turintiems samdomiems darbuotojams. Naujomis priemonėmis EE ir PL siekė paskatinti vyrus išeiti tėvystės atostogų. FR patvirtintos naujos taisyklės, pagal kurias antrasis iš tėvų turi teisę į šešių mėnesių trukmės vaiko priežiūros atostogas. AT persvarstė vaiko priežiūrą reglamentuojančius teisės aktus, kad netradicines šeimas sukūrę tėvai galėtų lengviau suderinti profesinį ir asmeninį gyvenimą ir kad būtų supaprastintas šiuo metu taikomų modelių naudojimas. HR suderino Motinystės ir tėvystės pašalpų įstatymą su ES *acquis communautaire*.

Užimtumo skatinimo iniciatyvomis taip pat siekta pašalinti darbingo amžiaus ilginimui kylančias kliūti. Kelios valstybės narės ėmėsi priemonių vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo rodikliui gerinti (AT, BE, CZ, FI, PL, SI), pavyzdžiui, patvirtino konkrečias priemones, veiksmų planus ar visuomenės senėjimo strategijas (CZ, FI, PL), įskaitant galimybę dirbti ne visą darbo dieną (AT), mokymą darbo vietoje (SI), išsamius elektroninius arba įprastus mokymus VUT darbuotojams, siekiant teikti geresnes paslaugas darbo neturintiems vyresniems nei 50 metų amžiaus asmenims (PL), ir paskatas darbdaviams įdarbinti vyresnio amžiaus darbuotojus (AT, ES, PT). BE rėmė priemones, pagal kurias daugiau kaip 20 darbuotojų turinčios įmonės įpareigojamos parengti metinius planus, kuriais remiantis turi būti išlaikomas arba didinamas vyresnių nei 45 metų amžiaus darbuotojų skaičius, taip skatinant pensinio amžiaus sulaukusius žmones dirbti toliau, be to, nuo 58 iki 60 metų padidino amžiaus ribą, nuo kurios asmenys gali būti atleisti nuo prievolės aktyviai ieškoti darbo. 2013 m. kovo mėn. priimtas Ispanijos Karaliaus dekretas, kuriuo sudaromos

²² Sąvoka „ankstyvasis vaikų ugdymas ir priežiūra“ aprėpia visas vaikų priežiūros ir ugdymo formas nuo gimimo iki kol vaikas pradeda lankyti pradinę mokyklą.

²³ Daugiau informacijos šiuo klausimu pateikta ataskaitos skyriuje apie socialinę įtrauktį.

sąlygos suderinti pensiją bei darbą ir siekiama atgrasyti dideles bendroves nuo kolektyvinio vyresnių nei 50 metų amžiaus darbuotojų atleidimo. Kalbant apie dalyvavimą darbo rinkoje, šiemet paskelbtose konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose pabrėžiami sunkumai, susiję su moterų dalyvavimu darbo rinkoje (11 valstybių narių: AT, CZ, DE, EE, HU, IT, MT, NL, PL, SK ir UK), ilgesniu žmonių dalyvavimu darbo rinkoje ir vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo skatinimu (15 valstybių narių: AT, BE, BG, CZ, ES, FI, FR, LT, LU, MT, NL, PL, RO, SI ir SK) bei jaunimo užimtumo perspektyvų gerinimu (22 valstybės narės: AT, BE, BG, CZ, DE, DK, EE, ES, FI, FR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, PL, RO, SE, SI, SK ir UK).

Kelios valstybės narės pakeitė minimalų pajamų lygį arba viešojo sektoriaus darbo užmokesťį. Dauguma valstybių narių ėmėsi politinių priemonių darbo užmokesčio srityje. Kai kuriose šalyse buvo padidintas minimalus darbo užmokestis (CZ, EE, FR, HR, HU, LT, PL, SI, RO). Vis dėlto kai kur minimalus darbo užmokestis buvo sumažintas (EL) arba įšaldytas (PT). Keletu atveju viešojo sektoriaus minimalus darbo užmokestis buvo sumažintas arba įšaldytas: keliose valstybėse narėse pratęstas viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio įšaldymas (ES, IT, NL, PT), kitose – viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokestis sumažintas (CY, EL, HR, IE, SI). DK, priešingai, šiek tiek padidino viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesťį. RO taikė priemones, kad viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokestis būtų atstatytas iki 2010 m. birželio mėn. lygio.

Valstybės narės sprendė darbo užmokesčio nustatymo klausimus, įskaitant dėl darbo užmokesčio indeksavimo ir kolektyvinių derybų procesų. Kelios valstybės narės (laikiniai) sustabdė darbo užmokesčio indeksavimą arba iš dalies pakeitė jo tvarką (CY, ES, LU). IT pritaikė derybų dėl darbo užmokesčio sistemą, siekdama geriau atsižvelgti į pokyčius vietos ir sektorių lygmeniu. ES socialiniai partneriai susitarė dėl darbo užmokesčio augimo lėtinimo 2012–2014 m. – darbo užmokesčio augimas apribotas ir susietas su Ispanijos BVP augimu bei infliacija euro zonoje. BE nesėkmingai pasibaigus socialinių partnerių deryboms dėl naujo tarpprofesinio kolektyvinio susitarimo, vyriausybė nustatė 0 proc. darbo užmokesčio normą (sumą, kuria darbo sąnaudos gali viršyti infliaciją), taikytiną 2013–2014 m. 2013 m. liepos mėn. priimtose konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose aiškiai nurodytos valstybės narės (BE, DE, FI, FR, IT, LU, SI), kuriose kyla problemų dėl darbo užmokesčio raidos.

Daug valstybių narių taikė mokesčines priemones, kad paskatintų darbo vietų kūrimą. Kelios valstybės narės (CZ, DK, LV, MT, NL, RO, SK ir UK), nepaisydamos didelių fiskalinių suvaržymų, toliau skatina vykdyti viešųjų investicijų programas ir (arba) taikyti investicijų paskatas, taip sudarant palankesnes sąlygas darbo vietoms kurti. Darbo vietų kūrimui paskatinti įvairiose šalyse (BE, ES, FI, FR, HU, LV, MT ir UK) imtasi mokesčinių priemonių. Beveik visos valstybės narės patvirtino naujas (arba sustiprino jau galiojančias) priemones arba iniciatyvas, kuriomis skatinamos privačios investicijos MTTP ir inovacijų srityje. Tuo pat metu didžioji dauguma valstybių narių nusprendė skirti dotacijas MVĮ arba tarpinėms įmonėms.

Daugelyje valstybių narių mokesčių pleištą vis dar didelis, tačiau tik kelios valstybės narės ėmėsi veiksmų šiai problemai spręsti, nors jų turimos fiskalinės priemonės buvo ribotos. Kad patenkintų darbo jėgos paklausą, EE ir HR sumažino darbuotojų ir darbdavių socialinio draudimo įmokų dydį, o BE, HU ir PT šias įmokas sumažino tam tikroms grupėms. PT finansinė parama, teikiama darbdaviams, įdarbinantiems vyresnio amžiaus (vyresnius nei 45 metų) bedarbius, – 75–100 proc. jų mokamos socialinio draudimo įmokos kompensacija. FR nustatė naujas mokesčių lengvatas konkurencingumui ir užimtumui skatinti, kurios leis

sumažinti darbo sąnaudas. Spręsdama darbo pasiūlos klausimus, LV iki 24 proc. sumažino gyventojų pajamų mokesčio tarifą. BE kuriama priedų už darbą sistema, kurią taikant turėtų didėti mažiausiai uždirbančių darbuotojų faktinis darbo užmokestis, kartu mažėti nedarbas bei galimybės patekti į mažo užmokesčio „spąstus“. Apskritai šiemet paskelbtose konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose daug dėmesio skirta mažiausiai uždirbantiems asmenims tenkančios mokesčių naštos mažinimui (AT, DE, HU, LV ir HU) ir visiems darbuotojams tenkančios mokesčių naštos bei taikomų socialinių įmokų mažinimui (BE, CZ, DE, FR, IT, NL).

Kelios valstybės narės toliau rėmė iniciatyvas iširti sektorius, kuriuose gali būti sukurta daug darbo vietų (CZ, FI, LU, MT, NL, RO). LU toliau įgyvendina investavimo į naujus perspektyvius ekonomikos sektorius strategiją ir subūrė komitetą, kurio užduotis – nustatyti naujus nišinius sektorius, kuriuose yra galimybių sukurti naujų darbo vietų. 2013 m. viduryje CZ paskelbė pirmąjį kvietimą teikti paraiškas dėl didelės EFS finansuojamos programos *New Green for Savings*. RO planuoja taikyti finansines paskatas (t. y. mokesčių lengvatas) didesnei IT sektoriaus daliai. Vis dėlto integruotos politikos sistemos, susiejiančios ekologišką augimą ir užimtumą, veikia vos keliose šalyse (EL, FR, AT, PT, FI), kitur daroma pažanga siekiant parengti išsamesnį politinį atsaką (BG, IE, ES, LU, MT, HR). Daug valstybių narių siekdamas ekologiško tvaraus augimo vis dar naudoja pavienes priemones ir atskirų sričių politiką (pavyzdžiui, CZ, LT, SI)²⁴.

Kai kurios valstybės narės mokėjo dotacijas darbdaviams ir skatino verslumą. Dažnai darbdavių dotacijos naudotos darbo jėgos paklausai didinti (LV, ES (regionų lygmeniu), NL ir SI). Valstybės narės ėmėsi papildomų įmonių steigimo ir savarankiško darbo skatinimo priemonių. Kai kurios šalys toliau siūlė arba pradėjo siūlyti subsidijas bedarbiams, kuriomis skatinama kurti verslą (BG, CZ, PL, SI). ES pasiūlė sumažinti socialinio draudimo įmokas, tikėdamasi paskatinti savarankišką darbą, ir rėmė tam tikroms grupėms priklausančių asmenų, pavyzdžiui, neįgalųjų ir jaunimo, įdarbinimą. AT patobulino socialinio draudimo sistemą, kiek tai susiję su savarankiškai dirbančiais asmenimis. PT nustatė priemonę, kuria remiamas įdarbinimas naujai įsteigtose įmonėse. Kai kurios valstybės narės (IT, LT, PL, SI) dėjo daug pastangų jaunimo verslumui skatinti. IT remia pietiniuose regionuose jaunuolių įgyvendinamus savarankiško darbo projektus, visų pirma susijusius su ne pelno sektoriumi. Kitos šalys (AT, PL ir LT) siekia mažinti biurokratizmą ir gerinti verslo aplinką, kad būtų sparčiau kuriamos darbo vietos. Teikdamas techninę pagalbą CY remia labai mažas, mažas ir vidutines įmones. CZ, norėdama pritraukti užsienio investicijų, parengė „darbo pradžios rinkinį“, kurio paskirtis – padėti su didelių investicijų projektais susijusiems ne ES piliečiams paprasčiau ir sparčiau atvykti bei įsidarbinti.

Papildomomis priemonėmis sprendžiama nedeklaruojamo darbo problema. Kai kurios valstybės narės sugriežtino už nedeklaruojamą darbą taikytinas baudžiamąsias priemones (BE, CZ, EL, ES, FR, LV, NL, SK), o kitos pasiūlė tam tikrų paskatų užimtumui deklaruoti (EL, HR, LT, SI). BE ir CZ aktyviai kovojo su fiktyviu savarankišku darbu, FR ir SK daugiau dėmesio skyrė patikrinimams, kuriais siekta nustatyti neteisėto darbo atvejus. LT pradėjo taikyti paslaugų kvitus, siekdama paprastesnio bei lankstesnio įsidarbinimo žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuose. EL skatino naudoti „darbo talonus“, t. y. užimtumo kuponus,

---

²⁴ *Promoting green jobs throughout the crisis: a handbook of best practices in Europe*, Europos užimtumo stebėjimo centras, 2013 m.

kurių turėtojai apdraudžiami alternatyviu draudimu; šie kuponai pirmiausia siūlomi namų ūkio darbuotojams, ir žemės ūkio bei sveikatos priežiūros sistemų darbuotojams. LV sustiprino kovą su mokesčių slėpimu reglamentuojančius teisės aktus ir skatino sparčiau įgyvendinti Kovos su šešėline ekonomika ir teisingos konkurencijos užtikrinimo priemonių planą.

Daug valstybių narių toliau teikė užimtumo apsaugos teisės aktų pataisas. FR 2013 m. birželio mėn. priimtu užimtumo užtikrinimo įstatymu nustatyta daugiau galimybių naudotis papildomu sveikatos draudimu, galimybė susikurti asmeninę mokymosi „sąskaitą“, teisė į judumo užtikrinimą ir profesinį orientavimą, supaprastintos kolektyvinio atleidimo sąlygos ir suteikta galimybių lankstesnėmis priemonėmis, pavyzdžiui, susitarimais, išsaugoti darbo vietas. SI naująja reforma numatoma supaprastinti procedūras ir sumažinti administracines kliūtis, didinti darbo rinkos lankstumą, teikti daugiau paskatų sudaryti neterminuotas sutartis ir atgrasyti nuo laikinų sutarčių sudarymo. BE siekia suderinti darbininkams ir tarnautojams taikomus užimtumo apsaugos teisės aktus ir užtikrinti lankstesnį darbo laiko reglamentavimą. HR pirmuoju darbo teisės pakeitimų etapu, užbaigtu 2013 m. birželio mėn., daugiausia dėmesio skirta, *inter alia*, darbo teisės suderinimui su Direktyva dėl Europos darbų tarybos steigimo ir kai kuriais kitais terminuotųjų darbo sutarčių elementais. Vykdamt EE valstybės tarnybos reformą įvykdyti dideli pakeitimai, kuriais darbo santykių nuostatos ir darbo sąlygos valstybės tarnyboje labiau suderinti su darbo santykių nuostatomis ir darbo sąlygomis privačiajame sektoriuje. Kelios valstybės narės ėmėsi užtikrinti didesnę darbo kodekso nuostatų lankstumą – numatė galimybę sudaryti terminuotąsias darbo sutartis (CZ, sezoniniams darbams žemės ūkio ir statybų sektoriuose), pratęsti trumpalaikio darbo laikotarpį (DE, nuo šešių iki dvylikos mėnesių), sutrumpinti privalomas pertraukas tarp terminuotųjų darbo sutarčių sudarymo su tuo pačiu darbdaviu (IT), pailginti darbo laiką ir naudoti lankstų darbo grafiką (PL). Kai kurios šalys pakeitė mokėjimo arba pašalpų skyrimo sudarius lankstesnes darbo sutartis tvarką (DE, laikiniešiams darbuotojams keliuose naujuose sektoriuose; AT trumpalaikio darbo atveju). Dėl to keliose valstybėse narėse pasikeitė lankstumo ir apsaugos pusiausvyra. Iš viso penkioms iš septynių šalių, kurioms pateikta konkrečiai šaliai skirta rekomendacija 2013 m. atlikti užimtumo reformą, buvo rekomenduota spręsti darbo rinkos susiskaidymo problemą (ES, IT, SI, FR, ir PL). LT ir NL sušvelnino teisės aktus, reglamentuojančius terminuotąsias darbo sutartis bei apsaugą nuo atleidimo iš darbo, dėl to turėtų padidėti užimtumas ir sklandžiau veikti darbo rinka.

2.2 Užimtumo gairė Nr. 8. Rengti kvalifikuotą darbo jėgą

Kelios valstybės narės nustatė, kad jų prioritetai yra geresnis įgūdžių ugdymas ir suaugusiųjų mokymosi skatinimas. Daug valstybių narių priėmė priemones, kuriomis siekiama gerinti įgūdžių pasiūlą ir skatinti suaugusiuosius mokytis. MT ir BG pasitelkdamos mokymus pagerino bedarbių ir mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų galimybes įsidarbinti, o AT daug dėmesio skyrė žemos ir vidutinės kvalifikacijos asmenims – atliko jiems palankių švietimo sistemos pakeitimų. PL priėmė 2020 m. žmogiškojo kapitalo strategiją. LV emigrantų grįžimo plane, kurio tikslas – paskatinti sugrįžti kvalifikuotus darbuotojus ir specialistus, numatyta teikti darbo rinkos informaciją, rengti latvių kalbos kursus ir sugrįžusių asmenų vaikams teikti paramą, susijusią su dalyvavimu švietimo sistemoje.

Kai kuriose šalyse (CZ, IE, MT, NL) naujos priemonės buvo skirtos konkrečioms sektoriams, kuriuose galima sukurti daug darbo vietų, arba labiausiai nuo krizės nukentėjusiems sektoriams. MT kompensuodama mokslo išlaidas remia absolventus, turinčius trūkstančių

įgūdžių; IE daug dėmesio skyrė absolventų kvalifikacijos keitimui, kad būtų pasinaudota didėjančiomis darbo galimybėmis IRT sektoriuje. Kad patenkintų reikalingos darbo jėgos poreikį, dvi valstybės narės (AT ir DE) iš dalies pakeitė teisės aktus, kuriais reglamentuojamas trečiųjų šalių piliečių patekimas į darbo rinką. Daug valstybių narių taiko arba planuoja 2013 m. pradėti taikyti naujas arba griežtesnes priemones, kuriomis siekiama išlaikyti arba padidinti žmogiškuosius išteklius mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityse.

Daug valstybių narių taiko priemones, kuriomis siekiama palengvinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką. Nemažai valstybių narių (AT, BE, CZ, ES, FI, IT, PT, RO, SE, UK) siekė pagerinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką – jos parengė mokomosios bei gamybinės praktikos programas ir sustiprino susijusias institucijas. PT atliko dualinės gamybinės praktikos sistemos reformą, pailgino mokomosios praktikos trukmę ir suteikė daugiau galimybių siekti bet kokio lygio kvalifikacijos. RO skatino aukštojo mokslo įstaigų absolventų profesinį rengimą. UK darbdaviams suteikta galimybė patiems, atsižvelgiant į konkrečius poreikius, parengti gamybinės praktikos programas, taip pat parengta nauja mokomosios praktikos programa – konkrečiai pritaikytų priemonių rinkinys, siekiant suteikti jaunuoliams galimybę atlikti gamybinę praktiką arba įsidarbinti, – pagal kurią jaunuoliai įgis trūkstančių įgūdžių ir patirties, reikalingų darbo rinkoje. BE nekvalifikuoti jaunuoliai gali atlikti trijų–šešių mėnesių trukmės visos darbo dienos stažuotes bendrovėse, ne pelno organizacijose ar valstybinėse įstaigose. Įgyvendindama Jaunimo garantijų iniciatyvą, FI suteikia daugiau galimybių atlikti gamybinę praktiką ir užtikrinti, kad ji būtų patraukli tiek praktikantams, tiek darbdaviams. IT sušvelnino darbdavio prievoles, susijusias su praktikantų mokymu, ir numatė skirti lėšų, kad būtų aktyviai vykdomos nesimokančių ir nedirbančių (NEET) jaunuolių, gyvenančių mažiau išsivysčiusiose vietovėse, ir aukštųjų mokyklų studentų stažuotės. SE vykdo supažindinimo su tam tikra profesija programą, skirtą 15–24 metų amžiaus jaunuoliams, kuriems trūksta konkrečios profesinės patirties; pagal šią programą 15–25 proc. jaunuolių darbo laiko neatlygintinai skiriama švietimui ir mokymuisi. ES parengė mokymo ir gamybinės praktikos sutartį ir paklojo pamatus dualiniam profesiniam mokymui. CZ parengė nacionalinį stažuotčių katalogą.

2.3 Užimtumo gairė Nr. 9. Gerinti švietimo ir mokymo sistemų kokybę

Kelios valstybės narės daug dėmesio skyrė profesinio rengimo ir mokymo sistemų tobulinimui, siekdamos labiau atsižvelgti į darbo rinkos poreikius (DK, EE, EL, ES, HU, IE, LV, PL, SE, SK). Kai kurios šalys sukūrė dualinio profesinio rengimo ir mokymo sistemų pagrindą arba atitinkamai peržiūrėjo šias sistemas (EE, EL, ES, HU, SK). EE pagal naująją Profesinio rengimo ir mokymo įstaigų įstatymą bus rengiamos naujos struktūros profesinio rengimo ir mokymo programos. EL priimate Vidurinio lavinimo sistemos pertvarkos įstatyme numatyti profesinio rengimo ir mokymo srities pokyčiai, pavyzdžiui, mokymo programų pertvarka ir Darbuotojų užimtumo organizacijos funkcijų rengiant gamybinės praktikos programas stiprinimas. SE sistema sustiprinta padidinus išmokas praktikantus priimančioms darbdaviams. DK profesinėse mokyklose įsteigė gamybinės praktikos centrus, o IE įsteigė naują švietimo ir mokymo instituciją (SOLAS). CY įsteigė profesinio rengimo ir mokymo institutus, į kuriuos galima stoti baigus vidurinę mokyklą, taip pat vakarinę profesinę technikos mokyklą, suteikiančią vidurinę išsilavinimą.

Siekdamos geriau susieti bendrąjį ugdymą, profesinį rengimą ir mokymą bei aukštąjį mokslą ir užtikrinti didesnę užsienyje įgytos kvalifikacijos skaidrumą, valstybės narės

įgyvendino kvalifikacijų sistemas. Nuo 2012 m. pabaigos dar penkios šalys (BG, DE, IT, PL, SI) ne tik sukūrė nacionalines kvalifikacijų sistemas, bet ir susiejo jas su Europos kvalifikacijų sąranga, taigi tai jau yra padariusios 20 valstybių narių. CZ, DK, EE, FR, IE, LT suteikdamos kvalifikaciją aiškiai nurodo EKS lygmenį.

Daugelyje valstybių narių buvo atlikti trečiosios pakopos studijų sistemos pakeitimai. Aukštojo mokslo sistemos reformas vykdo AT, EE, EL, FR, HU, PL, PT ir LV. AT vykdoma reforma siekiama didinti aktyvių studentų dalį ir studijų baigimo rodiklį, sumažinti studijų nebaigusiu asmenų skaičių ir sutrumpinti vidutinę mokymosi trukmę. EE vykdomos reformos tikslas – pateikti aukštosioms mokykloms aiškesnes gaires, parengtas atsižvelgiant į darbo rinkos reikmes ir glaudžiai bendradarbiaujant su darbdaviais bei susijusiomis ministerijomis, kuriose būtų nurodomas reikalingų studijų vietų skaičius. EL sustiprino technikos institutų ir universitetų tinklą. PL užtikrino teiksianti finansinę paramą naujoviškų universitetinių studijų programų, susijusių su strateginiais sektoriais, kūrimui, LV pasiūlė kelias reformas aukštojo mokslo kokybei ir konkurencingumui gerinti. Pagrindiniai šiuo metu FR vykdomos reformos tikslai – suteikti daugiau galimybių įgyti profesinę ir techninę bakalauro laipsniui prilyginamą kvalifikaciją, didinti praktinės patirties svarbą mokymo programose, pertvarkyti mokytojų rengimą ir skatinti strateginį perėjimo prie skaitmeninių mokymosi priemonių plėtojimą. Kelios valstybės narės pakeitė stipendijų ir (arba) mokesčių už mokslą sistemas (DE, DK, EE, FR, HU, PL).

Kelios valstybės narės ėmėsi priemonių pradinio ugdymo ir vidurinio lavinimo sistemoms tobulinti (AT, BE, BG, CZ, DK, EE, EL, ES, FR, LU, MT, NL, PL, PT, SE, SK). Kai kurios iš jų sprendė problemas, kilusias vykdant išsamesnes reformas, kitos daugiausia dėmesio skyrė mokymo ir programų kokybei arba mokyklos nebaigusiu asmenų problemai spręsti. Neseniai priimtame EE Pagrindinės ir vidurinės mokyklos įstatyme patikslintos valstybės ir savivaldos institucijų atsakomybės sritys organizuojant bendrąjį lavinimą, taip pat užsibrėžta tobulinti vidurinių mokyklų tinklą. MT, pradėjusi taikyti naują Nacionalinę mokymo programą, toliau stiprino bendrojo lavinimo sistemą. DK nutarta 2014–2015 mokslo metais pradėti pradinio ugdymo ir vidurinio lavinimo sistemos reformą – daugiau valandų skirti pagrindiniams dalykams (pavyzdžiui, danų k., matematikai ir anglų k.) ir labiau pabrėžti praktinio mokymo svarbą. Patvirtinus LU vidurinio lavinimo sistemos reformą bus siekiama sukurti labiau kompetencijomis grindžiamą, dinamiškesnę ir lankstesnę sistemą. CZ ir SK ėmė taikyti naujas su mokyklų inspektavimu ir mokymosi rezultatais susijusias priemones. PT rengia išsamią stebėjimo priemonę švietimo politikos rezultatams ir poveikiui vertinti. Siekiant pagerinti mokyklų ir mokytojų darbo rezultatus PL nuo 2014 m. įsigalios Mokytojų statuto pakeitimai – sutrumpės mokytojų atostogos ir ilgalaikis nedarbingumas dėl ligos ir daugiausia mokymo išteklių bus skiriama su mokyklų poreikiais tiesiogiai susijusioms mokymo programoms. Be to, PL nuo septynerių iki šešerių metų sumažino amžiaus ribą, nuo kurios vaikai turi pradėti lankyti mokyklą; nuo 2014 m. šešiamečiai privalės lankyti mokyklą.

BG ir MT parengė priemones, kuriomis bus siekiama mažinti mokyklos nebaigusiu asmenų skaičių, o AT daug dėmesio skyrė pamokų praleidimo be priežasties problemai spręsti, siekdama pagerinti mokinių, visų pirma palankių sąlygų neturinčių jaunuolių, mokymosi

rezultatus. Kad paspartintų neišsilavinusių asmenų integraciją į darbo rinką, SE parengė trijų mėnesių motyvacijos studijuoti kursus, kurie turi būti dėstomi vidurinėse mokyklose.

2.4 Užimtumo gairė Nr. 10. Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu

Nors kai kurios valstybės narės padidino pašalpas, siekdamos spręsti vaikų skurdo problemą, kitos apribojo galimybes tokias pašalpas gauti arba jas sumažino. Didėjant susirūpinimui dėl to, kokį poveikį turės augantis skurdą patiriančių vaikų skaičius, kai kurios valstybės narės ėmėsi aktyviau taikyti priemones vaikų skurdo problemai spręsti, pavyzdžiui, BE priėmė išsamų nacionalinį veiksmų planą. EE nuo 2013 m. liepos mėn. iš dalies įgyvendinta reforma, pagal kurią šeimoms skirtos pašalpos turi būti pagrįstos poreikiais (2015 m. numatyta išmokas didinti). Skurdesnėms šeimoms paremti LV buvo padidintos mažiausios mėnesinės tėvystės pašalpos, vaiko priežiūros pašalpos ir vaiko priežiūros pašalpos, mokamos gimus dvyniams ar daugiau vaikų (tai galioja ir socialinio draudimo neturintiems tėvams), taip pat padidinta priklausomiems asmenims taikoma gyventojų pajamų mokesčio lengvata. Toliau vyrauja tendencijos griežtinti pašalpų gavimo sąlygas arba pašalpas mažinti, pavyzdžiui, kai kurios šalys griežtina pajamų rėmimo priemonių gavimo sąlygas arba išaldo ar sumažina jų lygį (EL, ES, SI, UK). Dėl to sumenko socialinių išlaidų stabilizuojamasis poveikis namų ūkių pajamoms.

Nevienoda padėtis ir kalbant apie galimybę naudotis ankstyvojo ugdymo bei priežiūros paslaugomis. Kai kurios valstybės narės (DE, FR, HU, LV, PL, UK), vykdydamos vaikų galimybių gerinimo strategijas, ėmėsi iniciatyvų, kuriomis siekė suteikti daugiau galimybių vaikams patekti į ankstyvojo vaikų ugdymo ir priežiūros sistemą. DE suteikė teisę jaunesniems nei trejų metų vaikams lankyti vaikų priežiūros įstaigą, FR vykdoma reforma siekiama, taikant tinkamus pedagoginius metodus, gerinti dvimečių ir trimečių dalyvavimo rodiklius, PL planuoja išplėsti sąrašą bendrovių, kurios gali teikti paraiškas gauti valstybės biudžeto lėšų vaikų priežiūros įstaigų steigimo ir veiklos išlaidoms padengti. Be to, 2013 m. liepos mėn. PL priėmė teisės aktą, pagal kurį nuo 2015 m. rugsėjo mėn. kiekvienas ketverių metų amžiaus vaikas turės teisę į ikimokyklinį ugdymą, o nuo 2017 m. rugsėjo mėn. kiekvienam trejų metų amžiaus vaikui bus užtikrinta vieta ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Kitos šalys (HR, LV ir UK) ėmėsi veiksmų, kad ankstyvojo ugdymo bei priežiūros paslaugos būtų prieinamesnės. LV vietos valdžia bendrai finansuoja vienerių–ketverių metų amžiaus vaikų priėmimą į privačias įstaigas, jeigu tie vaikai įtraukti į laukiančiųjų patekti į valstybinę įstaigą sąrašą. HR priėmė įstatymą dėl auklių, kuriuo siekiama sudaryti palankesnes sąlygas vaiko priežiūrai. Įvairios kitos valstybės narės taip pat ėmėsi stiprinti jų gerovės sistema užtikrinamą vaikų apsaugą (DK, ES, FI, PL, SE).

Pagrindinė pensijų iniciatyvų tema – nustatyti naują darbo stažo ir pensinio amžiaus pusiausvyrą, nes beveik visose valstybėse narėse ilginamas pensinis amžius ir siekiama, kad jis būtų vienodas abiem lytims. Reaguodamos į sunkumus užtikrinti pensijas, kylančius dėl demografinių pokyčių, valstybės narės vis dažniau pripažįsta, kad ilgesnis darbingas amžius turėtų būti atsvara ilgėjančiai gyvenimo trukmei. Praėjusiais metais įvairios valstybės narės nusprendė didinti arba sparčiau didino moterų ir (arba) vyrų pensinį amžių. 23 iš 28 valstybių narių jau priėmė teisės aktus dėl pensinio amžiaus ilginimo dabar arba ateityje. Daugeliu atveju ne tik ilginamas pensinis, bet ir (palaiapsniui) sulyginamas vyrų ir moterų pensinis amžius (CZ, EE, EL, HR, IT, LT, MT, PL, SI, SK, UK). Vis dėlto reikia labiau stengtis pašalinti kitas pagrindines skirtingo vyrų ir moterų pensijų dydžio priežastis, pirmiausia karjeros pertraukas ir mažą darbo intensyvumą.

Vis daugiau šalių imasi svarbių priemonių, kad pensinis amžius būtų susietas su ilgėjančia gyvenimo trukme. Pirmiausia pailginusios pensinį amžių pagal gyvenimo trukmę, dabar vis daugiau šalių renkasi aiškiai susieti pensinį amžių su ateityje ilgėjančia gyvenimo trukme (CY, DK, EL, IT, NL, SK). Tačiau kelioms valstybėms narėms ši mintis kelia rimtų abejonių. Kai kurios iš jų teigia, kad pirmiausia reikia sumažinti esamą spragą tarp faktinio išėjimo į pensiją ir pensinio amžiaus. Kitų nuomone, idėja pensinį amžių automatiškai pailginti pailgėjus gyvenimo trukmei pernelyg naujoviška.

Siekdamos pažaboti ankstyvą pasitraukimą iš darbo rinkos, daugelis valstybių narių ėmėsi veiksmų ankstyvo išėjimo į pensiją galimybėms apriboti. Pagrindinės susijusios reformų priemonės – sugriežtintos ankstyvo išėjimo į pensiją sąlygos (minimalus amžius, sumokėtų įmokų ir išmokų lygis), mažesnis finansinių ankstyvo išėjimo į pensiją sąlygų patrauklumas ir didesnis dėmesys aktyvumo skatinimo priemonėms. Visų pirma daug šalių riboja galimybes naudotis plačiai paplitusiais ankstesnio išėjimo į pensiją būdais, pavyzdžiui, ilgalaikėmis nedarbingumo pašalpomis (pavyzdžiui, ES) arba neįgalumo pašalpomis (pavyzdžiui, AT, BE, DK). Vis dėlto kai kuriose valstybėse narėse (AT, BE, BG, HR, LU, MT, RO, SI) dėl galimybių anksti išeiti į pensiją vis dar nukenčia pensijų adekvatumas ir tvarumas, taip pat mažėja užimtumas ir ekonomikos augimas.

Daug valstybių narių sudaro sąlygas asmenims ilgiau išlikti darbo rinkoje ir vėlindamos išėjimą į pensiją gerina su pensija susijusias teises. 2012 m. BG ir UK panaikintos fiksuotą pensinį amžių reglamentavusios nuostatos. FR amžiaus, kurio sulaukusį asmenį privatūs darbdaviai gali priversti išeiti į pensiją, ribą padidino nuo 65 iki 70 metų. Daugelyje pensijų sistemų numatyta skatinti dirbti ir sulaukus pensinio amžiaus (ES), pavyzdžiui, vėlyvo išėjimo į pensiją atveju nustatant didesnes pensijos kaupimo normas arba didesnes pensijų išmokas (FI ir FR). Daugiau šalių švelnina taisykles ir leidžia pensijų išmokas suderinti su už darbą gaunamomis pajamomis (BE, ES, NL ir SI). Svarbu tai, kad kai kurios šalys vis labiau remia pensijų reformas, pagal kurias numatytos aktyvaus senėjimo darbo vietoje ir darbo rinkoje priemonės (pavyzdžiui, BE, FR, SI, SK). Tačiau šioje srityje taikomos priemonės tebėra labai ribotos ir nekoordinuotos. Kad pensijų reformos būtų sėkmingos, valstybės narės turės daug plačiau ir aktyviau taikyti priemones, kad paskatintų moteris ir vyrus ilgiau likti darbo rinkoje.

Dėl fiskalinio spaudimo šalys peržiūri sveikatos priežiūros išlaidas ir ieško būdų, kaip veiksmingiau panaudoti lėšas taikant geresnes išlaidų ribojimo priemones. Kelios valstybės narės ėmėsi rengti arba pradėjo įgyvendinti struktūrines sveikatos priežiūros reformas (AT, BG, CY, EL, ES, FI, HR, HU, LT, UK). BG rengiasi įvesti naują hospitalizavimo kainų modelį, pagrįstą suskirstymu į grupes pagal diagnozę. Naujajame Sveikatos ir socialinės apsaugos įstatyme numatyti dideli UK (Anglijos) nacionalinės sveikatos priežiūros tarnybos (NHS) pokyčiai atsakomybės už sprendimų dėl paslaugų užsakymo priėmimą ir lėšų naudojimo srityse. Kelios valstybės narės jau taiko arba planuoja taikyti priemones, kuriomis siekiama pažaboti sveikatos priežiūros išlaidų augimą (AT, BE, CY, DE, EL, ES, FR, HR, HU, IE, NL, PT). AT, BE ir FR daug dėmesio skyrė tam, kad būtų nustatyta bendro sveikatos priežiūros išlaidų augimo lygio riba. PT ėmė taikyti naujas generinių ir išrašomų tarptautinių nepatentuotų pavadinimų receptinių vaistų kainų nustatymo taisykles, taip skatindama vartoti generinius vaistus ir pigiausius esamus gaminius. Imtasi įvairių priemonių, siekiant gerinti sveikatos priežiūros paslaugas – dažniausiai tobulinta e. sveikatos sistema (AT, BE, BG, DK, ES, HU, LT, LV, MT, PL, PT, SE, SI, SK, UK). ES įsigalioja naujas teisinis pagrindas, apibrėžiantis visiems nacionalinės sveikatos priežiūros sistemos centrams taikytinus klinikinius valdymo modelius. AT priėmė Elektroninių sveikatos

įrašų įstatymą, kuriuo siekiama pagerinti nepertraukiamą asmenų priežiūrą ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų informacijos srautą. Kai kurios valstybės narės dėjo daugiau pastangų spręsdamos svarbias sveikatos priežiūros srities problemas, tačiau dar per anksti vertinti, ar jų pastangos davė rezultatų.

Reikia rasti naujų darbuotojų trūkumo problemos sprendimo būdų, taip pat reikia tolesnių priemonių, kad visiems būtų užtikrinta galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Kai kurios valstybės narės daug investuoja į sveikatos priežiūros srities darbuotojus (BG, DE, HU, MT, PL, SK). HU padidino 90 000 sveikatos priežiūros specialistų darbo užmokestį. DE siekia spręsti sveikatos priežiūros specialistų trūkumo kaimo vietovėse problemą. Keliose valstybėse narėse pirmenybė teikiama galimybių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis gerinimui (DK, EL, FI, FR, LU, LV). LU pradėjo veikti trečiosios šalies mokytojo sistema, skirta apdraustiems asmenims, kuriuos kompetentingas socialinės rūpybos skyrius yra oficialiai pripažinęs ekonomiškai pažeidžiamais. EL kuria laikiną sveikatos talonų sistemą, kuria užtikrinama, kad neapdrausti piliečiai galėtų pasinaudoti pirminės sveikatos priežiūros paslaugomis.

Dėl biudžeto suvaržymų dažnai nukenčia ilgalaikės sveikatos priežiūros paslaugos, vis dėlto šalys imasi veiksmų, kad užtikrintų geresnį tokių socialinių paslaugų teikimo organizavimą. Kai kurios valstybės narės (BG, SI) patvirtino integruotu požiūriu pagrįstas nacionalines strategijas, kuriomis stiprinamas kokybiškų socialinių paslaugų, įskaitant ilgalaikę sveikatos priežiūrą, teikimas. SI nacionalinėje socialinės apsaugos programoje (2013–2020 m.) apibrėžti kokybiniai ir kiekybiniai tikslai, susiję su bendru socialinių sistemų ir konkrečių socialinių paslaugų tobulinimu. FI pritarė ilgalaikės sveikatos priežiūros sistemos reformai, kuria stiprinamas reabilitacijos paslaugų vaidmuo ir pirmenybė aiškiai teikiama priežiūrai namuose, o ne įstaigose. Keliose valstybėse narėse dėl nepakankamai išsamiai apibrėžtų oficialių ilgalaikės priežiūros nuostatų kyla didelių kliūčių moterų užimtumui bei ekonomikos augimui, taip pat apsaugai nuo priklausomybės sulaukus senyvo amžiaus.

Vis labiau stengiantis suvaldyti arba sumažinti suaugusiųjų skurdą atidžiai peržiūrimos socialinės paramos sistemos. Įvairios valstybės narės ima taikyti arba stiprina aktyvumo skatinimo priemones, kurios yra politikos, skirtos suaugusių skurdo problemai spręsti, dalis (žr. skyrių apie dalyvavimą darbo rinkoje). Kelios valstybės narės planuoja vykdyti arba jau vykdo socialinės paramos sistemos reformas (LT, CY, DK, EL, HR, IT, PL ir RO). Nuo 2012 m. LT pradėjo įgyvendinti pinigines socialinės paramos reformą, kuria siekiama suteikti daugiau paskatų dirbti, geriau susieti socialinę paramą su aktyvumo skatinimo priemonėmis bei tikslingesniu jų taikymu ir skatinti vietos įdarbinimo tarnybų ir savivaldybių bendradarbiavimą. IT įgyvendina susiejimo su materialine padėtimi pagrindinio mechanizmo reformą. Ja siekiama užtikrinti tikslingesnį šio mechanizmo taikymą ir teisingą mokesčių lengvatų bei socialinių pašalpų skyrimą. IT taip pat įgyvendina bandomąją vadinamosios naujos socialinės kortelės projektą – minimalių pajamų sistemą, kuri vėliau bus susieta su aktyvumo skatinimo priemonėmis. Pagal CY vykdomas socialinės paramos reformas taip pat planuojama taikyti garantuotų minimalių pajamų sistemą (kuri pakeis šiuo metu galiojančią valstybės paramos sistemą). EL yra numačiusi bandomąją programą, kurios tikslas – pradėti šalyje taikyti minimalių pajamų sistemą. Kai kurios valstybės narės (BE, EE, ES, HU, MT, UK) ėmėsi veiksmų administracinėms procedūroms supaprastinti. Nepaisant pastangų, reikia dar daug nuveikti valstybių narių lygmeniu, kad būtų pasiektas tikslus tinkamų pajamų rėmimo priemonių, įtraukčių darbo rinkų ir galimybių naudotis paslaugomis derinys.

Valstybės narės ėmė taikyti specialias įtraukties programas, skirtas ypač nepalankioje padėtyje atsidūrusiems žmonėms, benamiams ir žmonėms, patiriantiems su būstu susijusią atskirtį Daug valstybių narių persvarstė ar parengė nacionalines romų integracijos strategijas arba integruotas konkrečių politikos priemonių rinkinius, visų pirma siekdamas užmegzti dialogą (AT, BE, BG, CZ, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HU, IE, IT, LV, NL, RO, SE, SI, UK). Norėdamas spręsti benamystės problemą, LU pradėjo vykdyti integruotą, baudžiamojo persekiojimo netaikymu ir būsto suteikimu pagrįstą benamystės mažinimo strategiją, pagal kurią siekiama užtikrinti prevenciją, mažinti ilgalaikės benamystės atvejų skaičių, suteikti benamiams daugiau galimybių gauti būstą ir teikti jiems kokybiškas socialines paslaugas. Kelios valstybės narės (ES, FR, SK) taikė priemones, kuriomis siekiama skirti daugiau prieinamo socialinio ir nuomojamo būsto mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams arba kovoti su segregacija (HU). NL socialinio būsto sektoriuje būsto nuoma padidinta priklausomai nuo pajamų; BE siūlo nuomos pašalpas asmenims, kurie jau ilgą laiką įtraukti į socialinio būsto laukiančių asmenų sąrašą.

3. PAGRINDINIŲ UŽIMTUMO IR SOCIALINIŲ RODIKLIŲ SUVESTINĖ

Komunikate dėl Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) socialinio matmens stiprinimo²⁵ Komisija pasiūlė bendroje užimtumo ataskaitoje naudoti pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę. Suvestinę sudaro penki pagrindiniai rodikliai: nedarbo lygis (15–74 metų amžiaus grupė), nesimokančio ir nedirbančio jaunimo (NEET) dalis, palyginti su jaunimo nedarbo lygiu (15–24 metų amžiaus grupė), realios bendrosios namų ūkių pajamos, skurdo rizikos lygis (15–64 metų amžiaus grupė) ir pajamų nelygė (santykis S80 / S20). Naudojant suvestinę užtikrinamas didesnis skaidrumas ir lengviau nustatyti svarbiausias užimtumo ir socialines tendencijas²⁶, kurios gali daryti įtaką geram EPS veikimui ir kurias gali prireikti atidžiau stebėti vykdant Europos semestrą²⁷. 2013 m. spalio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose nurodyta, kad reikėtų toliau naudoti užimtumo ir socialinių rezultatų suvestinę bendroje užimtumo ataskaitoje ir parengti užimtumo ir socialinius rodiklius atsižvelgiant į Komisijos pasiūlytas gaires, tęsiant atitinkamą darbą susijusiuose komitetuose ir Tarybai gruodžio mėn. priėmus sprendimą, kad šias naujas priemones būtų galima pradėti naudoti nuo 2014 m. Europos semestro pradžios²⁸.

Ekonominio sukrėtimo atveju nesiėmus veiksmingų politinio atsako priemonių, pinigų sąjungoje gali kilti užimtumo ir socialinių problemų, dėl kurių gali įsivyrėti nuolatiniai skirtumai ir imti irti visos Europos Sąjungos ekonomikos pagrindas. Su didelėmis užimtumo ir socialinėmis problemomis susijęs šalutinis poveikis kitoms valstybėms narėms atsiranda pirmiausiai dėl vidaus prekybos ir žmogiškojo kapitalo nykimo – tai pablogina ilgalaikio tarptautinio konkurencingumo sąlygas. Todėl visos valstybės narės turi būti suinteresuotos užtikrinti, kad užimtumo ir socialinės problemos būtų sprendžiamos laiku ir veiksmingai²⁹.

Šiame skyriuje pateikta analizė pagrįsta minėtame komunikate nurodytais penkiais pagrindiniais rodikliais³⁰. Suvestinė neturėtų būti nagrinėjama mechanškai, ji turėtų būti aiškinama išsamiau, remiantis esamomis priemonėmis (Užimtumo rodiklių stebėseną (EPM), Veiksmų socialinėje srityje rezultatų apžvalga (VSASRA), Bendra vertinimo sistema (BVS) ir sutartais duomenų rinkiniais, kaip antai Europos darbo jėgos tyrimu ir ES pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika³¹.

Šioje naujoje suvestinėje nurodyti skirtumai ir pateikti kovos su neigiamomis tendencijomis ir dideliu nedarbu bei socialinėmis problemomis būdai bus toliau analizuojami per 2014 m.

²⁵ COM (2013) 690.

²⁶ Kaip nurodyta šioje bendros užimtumo ataskaitos redakcijoje, suvestinė gali būti atnaujinta 2013 m. gruodžio mėn., gavus naujų metinių socialinės srities duomenų.

²⁷ Suvestinė, kuri yra bendros užimtumo ataskaitos dalis, pagrįsta SESV 148 straipsniu ir rengiama vykdant Europos semestro procesą, apima visas ES valstybes nares, todėl duomenys lyginami pagal ES vidurkį. Kai kuriais atvejais gali būti svarbūs ir statistiniai nuokrypiai nuo euro zonos vidurkio. Kaip nustatyta Komisijos Stiprios ir veiksmingos ekonominės ir pinigų sąjungos projekte, EPS valdymo srityje reikėtų stiprinti užimtumo ir socialinės politikos koordinavimą ir priežiūrą, taip pat remti šių sričių konvergenciją.

²⁸ Europos Vadovų Tarybos išvados, 2013 m. spalio 24–25 d.

²⁹ Šalutinis užimtumo ir socialinių tendencijų poveikis kitoms šalims apžvelgtas dokumente „Užimtumas ir socialinė padėtis ES. Ketvirčio apžvalga“, 2013 m. rugsėjo mėn., pateikta adresu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1974&furtherNews=yes>

³⁰ Komisija pasirengusi tobulinti suvestinę kitose ataskaitose, atsižvelgdama į Užimtumo ir socialinės apsaugos komitete vykstančias technines diskusijas ir į Europos Parlamento, socialinių partnerių bei kitų suinteresuotųjų subjektų nuomonę.

³¹ COM(2013) 690, p. 6.

Europos semestrą, išsamiau taikant papildomus rodiklius, be kita ko, vykdant daugiašalės priežiūros procesą ir rengiant konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas.

Kituose poskyriuose apžvelgtos naujausios skirtingos socialinės ir ekonominės tendencijos Europos Sąjungoje, nurodant svarbiausius pokyčius atskirose šalyse pagal kiekvieną iš penkių rodiklių. Galiausiai priede pateiktos lentelės, kuriose apžvelgiama padėtis visose ES valstybėse narėse pagal rodiklius, taip pat pagrindinės užimtumo srities problemos, nurodytos EPM, ir socialinės tendencijos, nurodytos VSASRA.

Pagrindiniai nerimą keliantys užimtumo bei socialinės raidos aspektai ir lygio rodikliai, lemiantys skirtumus ES, kuriuos reikėtų išsamiau išnagrinėti ir kuriems reikėtų taikyti griežtesnes politinio atsako priemones, gali būti nustatyti pagal šiuos tris aspektus:

- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą rodiklio pokytį konkrečiais metais, lyginamą su ankstesniais laikotarpiais (istorinė tendencija);
- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą skirtumą, lyginamą su tų pačių metų ES ir euro zonos rodiklių vidurkiu (pateikiama glausta užimtumo ir socialinėje srityse nustatytų skirtumų apžvalga);
- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą rodiklio pokytį dvejus metus iš eilės, lyginamą su pokyčiais ES ir euro zonoje (parodomos socialinės ir ekonominės konvergencijos arba divergencijos tendencijos).

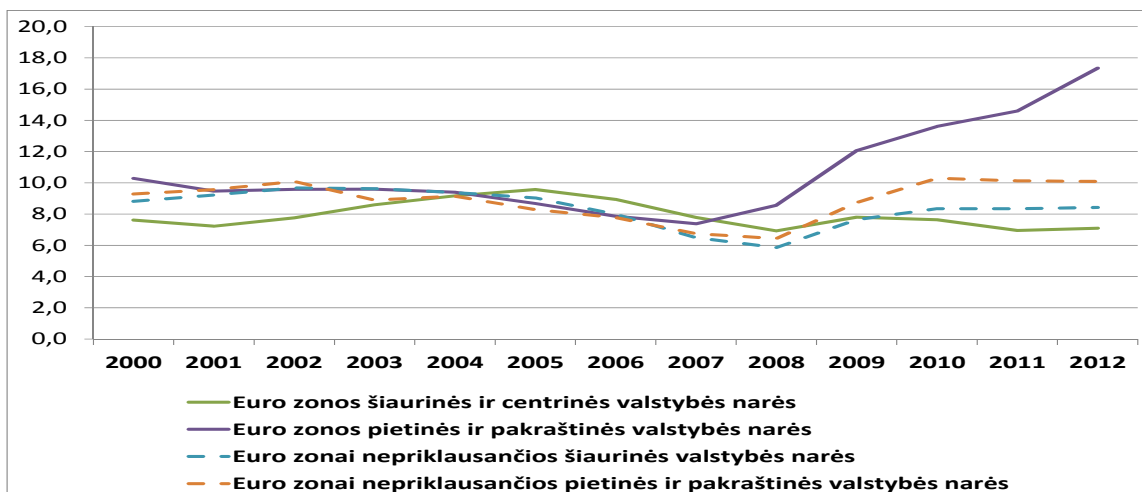
3.1. Nedarbo lygis. Pokytis ir lygio rodikliai

Nuo 2008 m. nerimą keliančiu greičiu didėjo nedarbo lygio atotrūkis euro zonos šiaurinėse bei centrinėse šalyse ir jos pietinėse bei pakraštinėse šalyse³². Dabar šis skirtumas siekia 10,2 procentinio punkto, o skirtumas tarp euro zonai nepriklausančių šiaurinių ir pakraštinių šalių tėra 1,7 procentinio punkto. XXI a. pirmojo dešimtmečio viduryje pinigų sąjunga netiesiogiai prisidėjo prie nedarbo lygio suvienodinimo visose jai priklausančiose valstybėse narėse, pirmiausiai todėl, kad po euro įvedimo išaugo paklausa, siejama su dideliais į euro zonos pakraštines šalis nukreiptais kapitalo srautais. Tačiau kilus ekonomikos ir finansų krizei nedarbo lygio skirtumai labai išaugo – iš dalies todėl, kad lėtai mažėjo finansinis įsiskolinimas ir kilo abejonių dėl pakraštinių valstybių narių ekonomikos atsigavimo perspektyvų, be to, į tai atsižvelgiant šioms šalims taikyta didelė skolinimosi kaina.

I pav. Nedarbo lygis (15–74 amžiaus grupė) nuo 2000 m. pagal euro zonai priklausančių ir jai nepriklausančių valstybių narių grupes

---

³² Zonų apibrėžtys: euro zonos šiaurinės ir centrinės šalys: AT, BE, DE, FI, FR, LU, NL; euro zonos pietinės ir pakraštinės šalys: EE, EL, ES, IE, IT, CY, MT, PT, SI, SK; euro zonai nepriklausančios šiaurinės šalys: CZ, DK, PL, SE, UK; euro zonai nepriklausančios pietinės ir pakraštinės šalys: BG, HR, LV, LT, HU, RO.

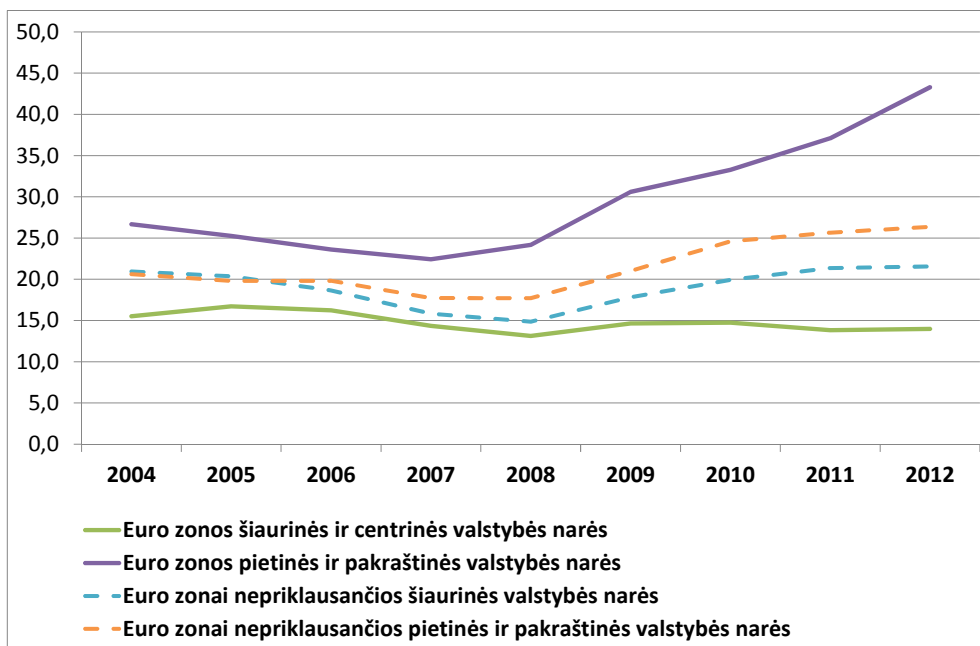
Šaltinis: Eurostatas (Darbo jėgos tyrimas), EMPL GD skaičiavimai; svertiniai vidurkiai.

Iš priede pateiktose lentelėse nurodytų skaičių matyti, kad penkiose valstybėse narėse (HR, CY, EL, PT ir ES) nedarbo lygis kelia didelį nerimą. Šiose šalyse nedarbo lygis yra daug didesnis už ES ir euro zonos vidurkį. Be to, nedarbo lygis išaugo santykinai greitai, palyginti su praeities tendencijomis ir su kitomis valstybėmis narėmis (t. y. divergencija). Nors nedarbo lygis IT, NL ir SI, kuriose pradinės pozicijos buvo nevienodos, nėra kritinis, pastaraisiais metais jis labai išaugo.

3.2. Jaunimo nedarbo lygis ir nesimokančio ir nedirbančio jaunimo (NEET) dalis. Pokyčiai ir lygio rodikliai

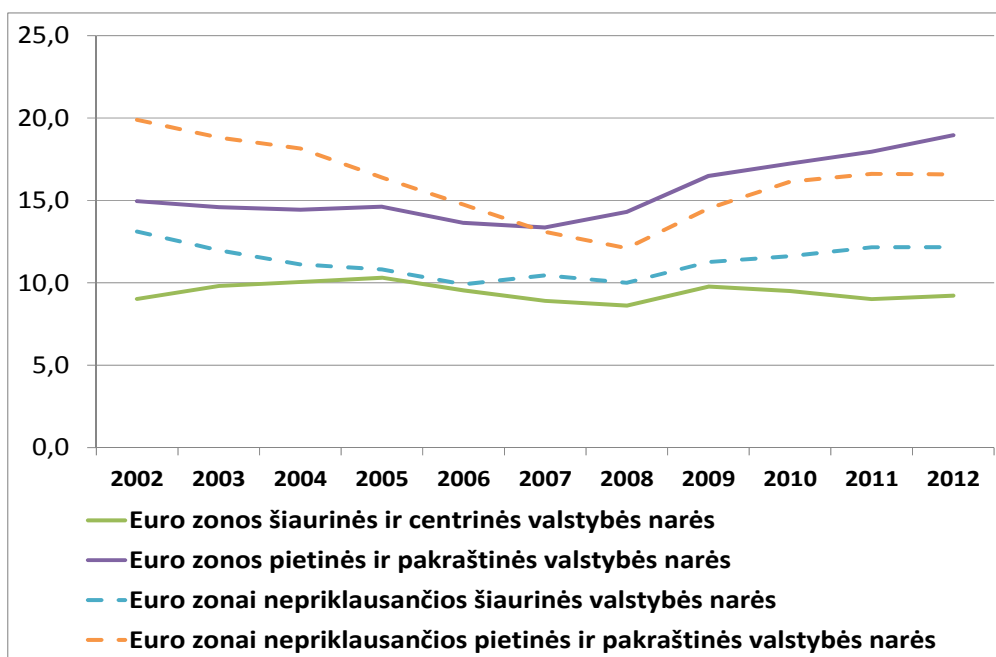
Euro zonos pietinėse ir pakraštinėse valstybėse narėse jaunimo nedarbo lygis nuo 2008 m. sparčiai augo ir 2012 m. viršijo 40 proc. Euro zonos šiaurinėse ir centrinėse valstybėse narėse, priešingai, nedarbo lygis išliko daugmaž nepakitęs, todėl iki 2012 m. atotrūkis tarp šių dviejų valstybių narių grupių padidėjo daugiau kaip 25 procentiniais punktais. Ir likusiose valstybėse narėse padėtis blogėjo, tačiau ne taip, kaip pietinėse ir (arba) pakraštinėse valstybėse narėse. Vidutinė nesimokančio ir nedirbančio 15–24 metų amžiaus jaunimo dalis euro zonos pietinėse ir pakraštinėse šalyse siekė 19 proc., palyginti su 9,2 proc. šiaurinėse ir centrinėse šalyse; panašiai, kaip ir nedarbo srityje, atotrūkis tarp šių dviejų šalių grupių ir toliau didėja. Didžiausią nerimą kelia jaunimo nedarbas ir neveiklumas, nes tai turės neigiamos įtakos jų galimybėms įsidarbinti ir jų produktyvumui ateityje. Dėl šiuo metu vyraujančio jaunimo nedarbo lygio ir NEET dalies rodiklių skirtumo ilguoju laikotarpiu gali atsirasti dar didesnių socialinių ir ekonominių skirtumų pinigų sąjungoje ir ES.

IIa pav. Jaunimo nedarbo lygis (15–24 metų amžiaus grupė) nuo 2007 m. pagal euro zonai priklausantių ir jai nepriklausantių valstybių narių grupes

Šaltinis: Eurostatas, švietimo ir mokymo statistiniai duomenys, EMPL GD skaičiavimai; svertiniai vidurkiai.

Ib pav. Nesimokančio ir nedirbančio jaunimo nedarbo lygis (15–24 metų amžiaus grupė) pagal euro zonos ir jai nepriklausančių šalių grupes nuo 2007 m.

Šaltinis: Eurostatas, švietimo ir mokymo statistiniai duomenys, EMPL GD skaičiavimai; svertiniai vidurkiai.

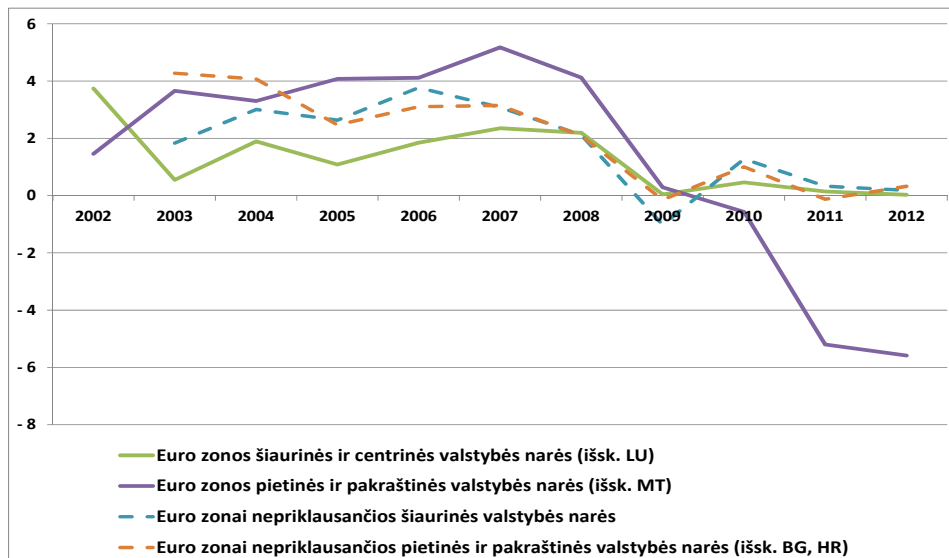
Iš suvestinėje pateiktų skaičių (priede pateiktų lentelių) matyti, kad keliose valstybėse narėse jaunimo padėtis labai sudėtinga. Kalbant apie jaunimo nedarbą, CY, EL, ES, IT, PT ir HR susirūpinimą kelia ir jo lygis, ir susijusios tendencijos. SI ir kiek mažesniu mastu BE rūpestis kyla daugiau dėl tendencijų, o ne dėl nedarbo lygio; atvirkštinė padėtis susidariusi SK (kurioje aukštas jaunimo nedarbo lygis). Kalbant apie NEET dalį, EL ir IT nerimas kyla ir dėl lygio, ir

dėl susijusių tendencijų. BG, IE ir ES nerimą kelia NEET dalies dydis, o CY, LU, HU, PT ir SI – pastaruoju metu vyraujanti tendencija.

3.3. Realus bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų pokytis

Krizės laikotarpiu namų ūkių pajamos (apskaičiuotos pagal realiųjų bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimo dydį) euro zonos šiaurinėse ir centrinėse valstybėse narėse augo, nors ir lėčiau (išskyrus 2010 m.), o pakraštinėse valstybėse narėse po 2009 m. jų realioji vertė išliko nepakitusi arba sumažėjo. Namų ūkių pajamoms poveikį pirmiausia darė sumažėjusios rinkos pajamos ir ilgainiui susilpnėjusios automatinio stabilizavimo priemonės. Be to, griežtesnė euro zonos pietinių ir pakraštinių valstybių narių fiskalinė politika turėjo įtakos užimtumui ir mokesčių bei pašalpų sistemoms, o sumažinus viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokestį labai sumažėjo realių namų ūkių pajamų dydis. Tai galėjo lemti didėjančius skirtumus euro zonoje.

III pav. Realus bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų pokytis nuo 2002 m. pagal euro zonai priklausančių ir jai nepriklausančių valstybių narių grupes

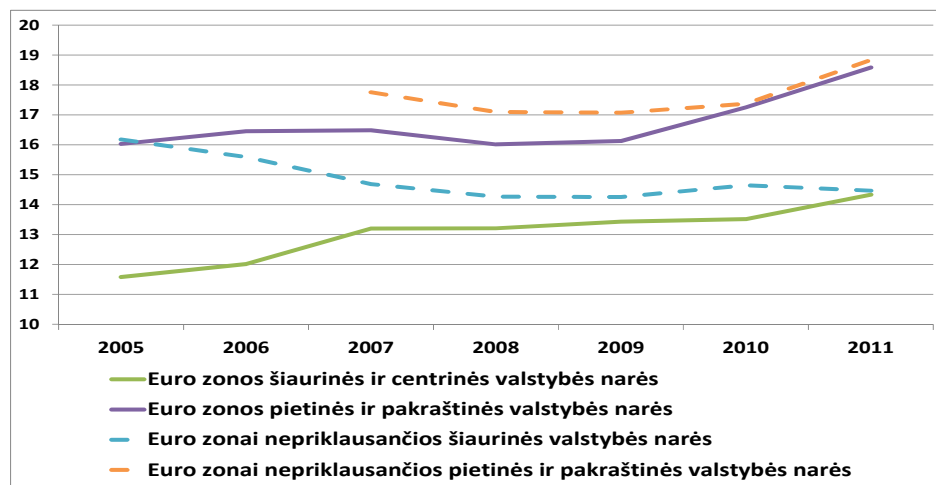
Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos, EMPL GD skaičiavimai; svertiniai vidurkiai.

Realiosios bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų vertės raida valstybėse narėse labai skiriasi ir šie skirtumai didėja. Remiantis 2012 m. duomenimis, ne mažiau kaip 11 valstybių narių bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų raida buvo neigiama: EL šis rodiklis kasmet mažėjo beveik 10 proc., CY – daugiau kaip 8 proc. IT, HU, NL, PT, RO (2011 m. duomenys), SI ir ES bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos mažėjo 3–5 proc., DK ir SK – apie 1–2 proc. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į tokį kasmetinį mažėjimą, pirmiausia todėl, kad kelis dešimtmečius realios bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos Europoje nuolatos po truputį didėjo – tai lėmė ekonomikos augimas ir ekonomikos nuosmukio atvejais taikytos trumpalaikės stabilizavimo priemonės, taigi kasmetinis mažėjimas buvo išimtis.

3.4 Darbingo amžiaus gyventojų skurdo rizikos lygis. Pokyčiai ir lygio rodikliai

Daugelyje valstybių narių didėja skurdo rizikos lygis. Nuo 2008 m. šie rodikliai labai išaugo ES pietinėse ir pakraštinėse valstybėse narėse (tiek priklausančiose euro zonai, tiek ir jai nepriklausančiose). Šie rodikliai augo, nors skurdo rizikos lygis jau ir anksčiau buvo aukštas. Nuo 2009 m. skurdo rizikos lygis padidėjo ir euro zonos šiaurinėse bei centrinėse valstybėse narėse, tačiau ne taip smarkiai. Vis dėlto ir šiose šalyse skurdo rizikos lygiui poveikio turėjo ilgalaikis neigiamas arba beveik nulinis BVP augimas, didėjantis ilgalaikio nedarbo lygis ir vis silpnėjančios automatinio stabilizavimo priemonės.

IV pav. Darbingo amžiaus gyventojų skurdo rizikos lygis (15–64 m.) nuo 2004 m. pagal euro zonai priklausančių ir jai nepriklausančių valstybių narių grupes³³

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys, EMPL GD skaičiavimai; svertiniai vidurkiai (nurodyti metai atitinka pajamų gavimo metus).

2010–2011 m. skurdo rizikos lygio didėjimo tendencijos vyravo BG, EE, ES, FR, IT, HU, RO ir SK. EL, LV ir LT labai daug žmonių yra arti skurdo ribos, palyginti su EPS vidurkiu, bet šiuo metu nėra spartaus didėjimo tendencijos. Didžiausią nerimą kelia padėtis ES ir RO, nes jose nustatytas ir aukštas skurdo rizikos lygis, ir spartaus skurdo didėjimo trumpuoju laikotarpiu tendencija.

3.5. Pajamų nelygė (santykis S80 / S20). Pokyčiai ir lygio rodikliai³⁴

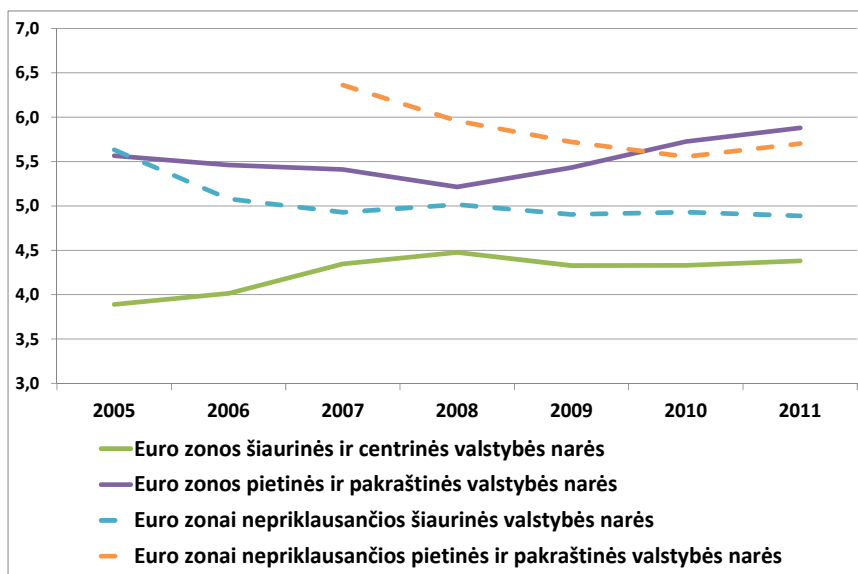
Pajamų nelygė didėja visoje ES ir kiekvienoje valstybėje narėje, pirmiausia ES pietinėse ir pakraštinėse šalyse. Būtent šiose valstybėse narėse labiausiai išaugo ir nedarbas. Daugelyje šalių krizė sustiprino ilgalaikes darbo užmokesčio poliarizacijos ir darbo rinkos segmentacijos tendencijas, dėl kurių, kaip ir dėl mažesnio mokesčių ir pašalpų sistemomis užtikrinamo perskirstymo, nelygė dar labiau padidėjo. Tai, kad nelygė labiausiai padidėjo

³³ Nustatant skurdo rizikos lygį atskaitiniais metais laikomi kalendoriniai metai, einantys prieš tyrimo vykdymo metus (t. y. 2010 m.), išskyrus UK (tyrimo vykdymo metai) ir IE (12 mėn. prieš tyrimo vykdymo metus). Tas pats principas taikomas nustatant nelygės rodiklį (santykis S80 / S20).

³⁴ Pajamų, kurias gauna 20 proc. daugiausiai uždirbančių gyventojų, ir pajamų, kurias gauna 20 proc. mažiausiai uždirbančių gyventojų, santykis.

skaudžiausiai nuo užimtumo krizės nukentėjusiose šalyse, galima paaiškinti dideliu nedarbu (labiausiai išaugusiu tarp mažiausiai uždirbančių gyventojų) ir kai kuriais atvejais fiskalinio konsolidavimo poveikiu³⁵.

V pav. Pajamų nelygė (santykis S80 / S20) nuo 2005 m. pagal euro zonai priklausančių ir jai nepriklausančių valstybių narių grupes

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys, EMPL GD skaičiavimai; svertiniai vidurkiai (nurodyti metai atitinka pajamų gavimo metus).

Nelygė (santykis S80 / S20) yra plačiai paplitusi ir didėja valstybėse narėse. 2011 m. duomenimis, BG išsiskiria pagal visus tris matmenis: kasmetinį pokytį, atotrūkį nuo EPS vidurkio ir pokytį valstybėje narėje per dvejus metus iš eilės, palyginti su pokyčiu ES ir (arba) euro zonoje. EE, EL, IT ir HU nustatytas ryškus metinis pokytis (nelygės santykis pablogėjo 0,3–0,5 punkto), o RO, LV ir ES padidėjo atotrūkis nuo euro zonos vidurkio (nelygės santykis padidėjo 1,2 punkto arba daugiau).

³⁵ Žr. EUROMOD darbinį dokumentą Nr. 2/13.

1 priedas. Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinė, kurioje pateikti ES ir euro zonos vidurkiai

	Nedarbo lygis			Jaunimo nedarbas						Realus bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimas	Skurdo rizikos lygis			Nelygybė (santykis S80 / S20)				
	Kasmetinis pokytis (2012 m. 1 pusm. – 2013 m. 1 pusm.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis ES	Kasmetinis pokytis (2012 m. 1 pusm. – 2013 m. 1 pusm.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis ES	Kasmetinis pokytis (2011–2012 m.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis ES		Kasmetinis pokytis (2011–2012 m.)	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis ES	Kasmetinis pokytis (2010–2011 m.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis ES	Kasmetinis pokytis (2010–2011 m.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis ES
ES 27	0,6	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	-0,9	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
EZ 17	0,9	1,2	0,4	1,4	0,6	0,7	0,6	0,0	0,3	-1,7	-0,7	1,0	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1
BE	1,0	-2,5	0,4	3,3	0,0	2,6	0,5	-0,9	0,2	-0,4	0,5	0,8	-3,1	0,0	0,0	-1,1	0,0	0,0
BG	0,8	2,0	0,2	-0,1	5,1	-0,8	-0,3	8,3	-0,6	:	:	2,2	2,2	1,4	0,6	1,5	0,6	0,6
CZ	0,3	-3,8	-0,4	-0,6	-4,4	-1,3	0,6	-4,3	0,3	0,3	1,2	1,0	-6,9	0,2	0,0	-1,5	0,0	0,0
DK	-0,8	-4,0	-1,4	-2,3	-10,9	-3,0	0,3	-6,6	0,0	-0,9	0,0	0,2	-2,9	-0,6	0,0	-0,6	0,0	0,0
DE	-0,2	-5,6	-0,8	-0,3	-15,5	-0,9	0,2	-5,5	-0,1	0,7	1,6	0,8	0,4	0,0	0,0	-0,5	0,0	0,0
EE	-1,7	-2,2	-2,3	-4,0	-5,3	-4,7	0,7	-0,7	0,4	2,4	3,3	2,4	2,0	1,6	0,3	0,3	0,3	0,3
IE	-1,2	2,9	-1,8	-3,2	4,9	-3,8	-0,1	5,5	-0,4	5,7	6,7	0,5	-0,9	-0,3	-0,1	-0,4	-0,1	-0,1
EL	4,1	16,1	3,5	6,1	36,1	5,5	2,9	7,1	2,6	-9,6	-8,7	1,0	4,0	0,2	0,4	1,0	0,4	0,4
ES	2,2	15,5	1,6	3,9	32,2	3,3	0,3	5,6	0,0	-5,2	-4,2	1,5	4,5	0,7	-0,1	2,1	-0,1	-0,1
FR	0,8	-0,1	0,2	2,1	2,4	1,4	0,2	-1,0	-0,1	-0,3	0,6	1,1	-2,5	0,3	0,1	-0,4	0,1	0,1
HR	1,9	6,1	1,3	12,2	28,1	11,5	1	3,5	0,7	:	:	0,7	3,1	-0,1	-0,2	0,4	-0,2	-0,2
IT	1,7	1,1	1,1	4,5	15,6	3,8	1,3	7,9	1,0	-4,5	-3,6	1,6	2,5	0,8	0,4	0,6	0,4	0,4
CY	4,3	4,3	3,7	11,2	13,8	10,5	1,4	2,8	1,1	-8,0	-7,0	-0,4	-4,5	-1,2	-0,2	-0,7	-0,2	-0,2
LV	-3,6	1,1	-4,2	-8,2	-2,2	-8,9	-1,1	1,7	-1,4	4,9	5,8	-0,3	4,2	-1,1	-0,3	1,6	-0,3	-0,3
LT	-1,5	1,4	-2,1	-5,5	-0,6	-6,1	-0,4	-2,1	-0,7	:	:	-1,6	4,2	-2,4	-1,5	0,8	-1,5	-1,5
LU	0,6	-5,3	0,0	0,2	-4,7	-0,4	1,2	-7,3	0,9	:	:	-0,8	-2,9	-1,6	-0,1	-1,0	-0,1	-0,1
HU	-0,4	-0,3	-1,0	0,5	4,9	-0,1	1,4	1,5	1,1	-3,0	-2,0	1,7	-2,4	0,9	0,5	-1,1	0,5	0,5
MT	0,1	-4,4	-0,5	-0,5	-9,5	-1,2	0,5	-2,1	0,2	:	:	0,2	-2,9	-0,6	-0,2	-0,9	-0,2	-0,2
NL	1,4	-4,5	0,8	1,4	-12,7	0,7	0,5	-8,9	0,2	-3,1	-2,2	0,4	-5,5	-0,4	0,1	-1,2	0,1	0,1
AT	0,6	-6,1	0,0	0,0	-14,6	-0,6	-0,4	-6,7	-0,7	1,4	2,3	0,3	-5,0	-0,5	0,1	-1,2	0,1	0,1
PL	0,6	-0,4	0,0	1,1	3,8	0,4	0,2	-1,4	-0,1	0,4	1,4	0,2	1,1	-0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
PT	2,1	6,4	1,5	3,6	16,6	3,0	1,4	0,9	1,1	-3,0	-2,1	0,5	0,2	-0,3	0,1	0,7	0,1	0,1
RO	0,1	-3,7	-0,5	-0,3	-0,1	-0,9	-0,6	3,6	-0,9	-4,3	-4,2	1,8	5,0	1,0	0,2	1,2	0,2	0,2
SI	2,3	-0,3	1,7	5,3	0,1	4,6	2,2	-3,9	1,9	-3,8	-2,9	0,7	-4,3	-0,1	0,1	-1,5	0,1	0,1
SK	0,4	3,3	-0,2	0,4	10,5	-0,3	0	0,6	-0,3	-2,3	-1,4	1,2	-3,6	0,4	0,0	-1,2	0,0	0,0
FI	0,4	-2,8	-0,2	1,1	-3,3	0,4	0,2	-4,6	-0,1	0,3	1,2	0,5	-3,2	-0,3	0,1	-1,3	0,1	0,1
SE	0,3	-2,9	-0,4	1,1	0,8	0,4	0,3	-5,4	0,0	2,9	3,9	0,6	-3,5	-0,2	0,1	-1,4	0,1	0,1
UK	-0,3	-3,2	-0,9	-0,6	-2,5	-1,3	-0,3	0,8	-0,6	2,2	3,1	-0,8	-1,9	-1,6	-0,1	0,3	-0,1	-0,1

* Naujausi RO duomenys, susiję su realiu bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimu 2010–2011 m.

	Nedarbo lygis			Jaunimo nedarbas						Realus bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimas	Skurdo rizikos lygis			Nelygybė (santykis S80 / S20)			
	Kasmetinis pokytis (2012 m. 1 pusm. – 2013 m. 1 pusm.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis euro zonoje	Kasmetinis pokytis (2012 m. 1 pusm. – 2013 m. 1 pusm.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis euro zonoje	Kasmetinis pokytis (2011–2012 m.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis euro zonoje		Kasmetinis pokytis (2011–2012 m.)	Kasmetinis pokytis (2010–2011 m.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis euro zonoje	Kasmetinis pokytis (2010–2011 m.)	Atotrūkis nuo ES vidurkio	Kasmetinis pokytis VN / kasmetinis pokytis euro zonoje
ES 27	0,6	-1,2	-0,4	0,6	-0,6	-0,7	0,3	0	-0,3	-0,9	0,7	0,8	-0,2	-0,2	0,0	0,0	-0,1
EZ 17	0,9	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,6	0	0	-1,7	0,0	1,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
BE	1,0	-3,7	0,0	3,3	-0,7	1,9	0,5	-0,9	-0,1	-0,4	1,3	0,8	-3,3	-0,2	0,0	-1,1	-0,1
BG	0,8	0,9	-0,1	-0,1	4,5	-1,5	-0,3	8,3	-0,9	:	:	2,2	2,0	1,2	0,6	1,5	0,5
CZ	0,3	-5,0	-0,7	-0,6	-5,0	-2,0	0,6	-4,3	0	0,3	2,0	1,0	-7,1	0,0	0,0	-1,5	-0,1
DK	-0,8	-5,1	-1,7	-2,3	-11,6	-3,7	0,3	-6,6	-0,3	-0,9	0,7	0,2	-3,1	-0,8	0,0	-0,6	-0,1
DE	-0,2	-6,7	-1,1	-0,3	-16,2	-1,7	0,2	-5,5	-0,4	0,7	2,3	0,8	0,2	-0,2	0,0	-0,5	-0,1
EE	-1,7	-3,4	-2,6	-4,0	-5,9	-5,4	0,7	-0,7	0,1	2,4	4,0	2,4	1,8	1,4	0,3	0,3	0,2
IE	-1,2	1,7	-2,2	-3,2	4,2	-4,5	-0,1	5,5	-0,7	5,7	7,4	0,5	-1,1	-0,5	-0,1	-0,4	-0,2
EL	4,1	15,0	3,2	6,1	35,4	4,7	2,9	7,1	2,3	-9,6	-7,9	1,0	3,8	0,0	0,4	1,0	0,3
ES	2,2	14,4	1,2	3,9	31,6	2,6	0,3	5,6	-0,3	-5,2	-3,5	1,5	4,3	0,5	-0,1	1,8	-0,2
FR	0,8	-1,3	-0,2	2,1	1,8	0,7	0,2	-1	-0,4	-0,3	1,3	1,1	-2,7	0,1	0,1	-0,4	0,0
HR	1,9	4,9	0,9	12,2	27,5	10,8	1	3,5	0,4	:	:	0,7	2,9	-0,3	-0,2	0,4	-0,3
IT	1,7	-0,1	0,8	4,5	14,9	3,1	1,3	7,9	0,7	-4,5	-2,8	1,6	2,3	0,6	0,4	0,6	0,3
CY	4,3	3,2	3,4	11,2	13,1	9,8	1,4	2,8	0,8	-8,0	-6,3	-0,4	-4,7	-1,4	-0,2	-0,7	-0,3
LV	-3,6	-0,1	-4,5	-8,2	-2,8	-9,6	-1,1	1,7	-1,7	4,9	6,6	-0,3	4,0	-1,3	-0,3	1,6	-0,4
LT	-1,5	0,2	-2,5	-5,5	-1,3	-6,8	-0,4	-2,1	-1	:	:	-1,6	4,0	-2,6	-1,5	0,8	-1,6
LU	0,6	-6,5	-0,4	0,2	-5,4	-1,2	1,2	-7,3	0,6	:	:	-0,8	-3,1	-1,8	-0,1	-1,0	-0,2
HU	-0,4	-1,4	-1,4	0,5	4,3	-0,9	1,4	1,5	0,8	-3,0	-1,3	1,7	-2,6	0,7	0,5	-1,1	0,4
MT	0,1	-5,6	-0,9	-0,5	-10,1	-1,9	0,5	-2,1	-0,1	:	:	0,2	-3,1	-0,8	-0,2	-0,9	-0,3
NL	1,4	-5,6	0,4	1,4	-13,3	0,0	0,5	-8,9	-0,1	-3,1	-1,4	0,4	-5,7	-0,6	0,1	-1,2	0,0
AT	0,6	-7,3	-0,4	0,0	-15,2	-1,4	-0,4	-6,7	-1	1,4	3,1	0,3	-5,2	-0,7	0,1	-1,2	0,0
PL	0,6	-1,5	-0,3	1,1	3,2	-0,3	0,2	-1,4	-0,4	0,4	2,1	0,2	0,9	-0,8	0,0	0,0	-0,1
PT	2,1	5,3	1,2	3,6	16,0	2,3	1,4	0,9	0,8	-3,0	-1,3	0,5	0,0	-0,5	0,1	0,7	0,0
RO	0,1	-4,8	-0,9	-0,3	-0,8	-1,6	-0,6	3,6	-1,2	-4,3	-4,0	1,8	4,8	0,8	0,2	1,2	0,1
SI	2,3	-1,5	1,4	5,3	-0,5	3,9	2,2	-3,9	1,6	-3,8	-2,2	0,7	-4,5	-0,3	0,1	-1,5	0,0
SK	0,4	2,1	-0,6	0,4	9,9	-1,0	0	0,6	-0,6	-2,3	-0,6	1,2	-3,8	0,2	0,0	-1,2	-0,1
FI	0,4	-4,0	-0,5	1,1	-3,9	-0,3	0,2	-4,6	-0,4	0,3	2,0	0,5	-3,4	-0,5	0,1	-1,3	0,0
SE	0,3	-4,0	-0,7	1,1	0,1	-0,3	0,3	-5,4	-0,3	2,9	4,6	0,6	-3,7	-0,4	0,1	-1,4	0,0
UK	-0,3	-4,3	-1,3	-0,6	-3,1	-2,0	-0,3	0,8	-0,9	2,2	3,9	-0,8	-2,1	-1,8	-0,1	0,3	-0,2

* Naujausi RO duomenys, susiję su realiu bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimu 2010–2011 m.

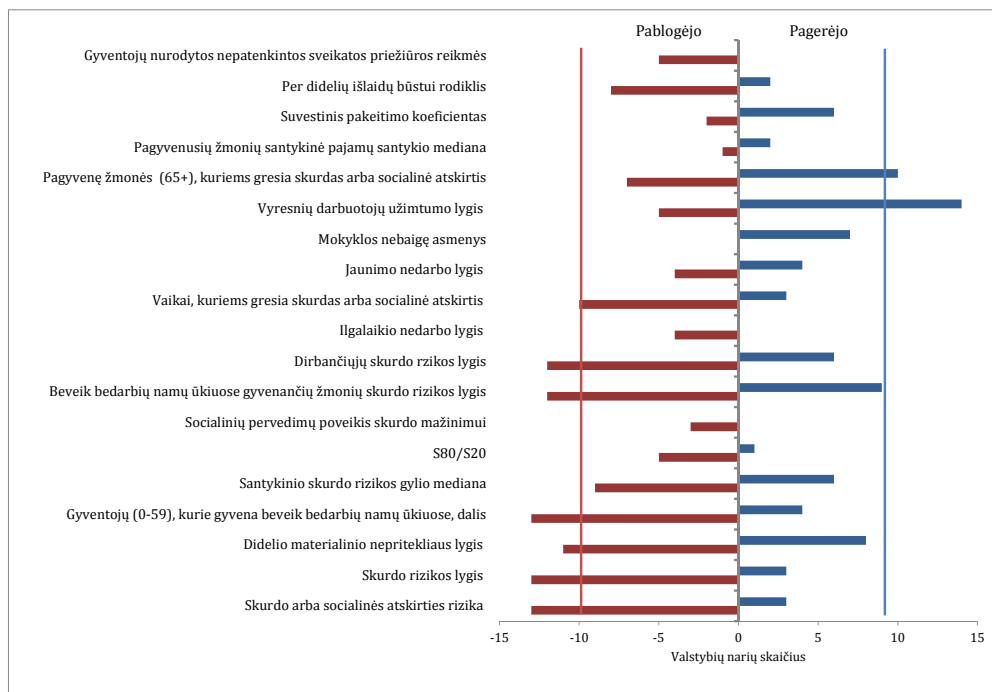

2 priedas. Glausta pagrindinių užimtumo problemų ir ypač gerų darbo rinkos rezultatų santrauka, parengta pagal Užimtumo rodiklių stebėseną (P = problema; G = geri darbo rinkos rezultatai), patvirtintą 2013 m. birželio mėn.³⁶

Salis	Dalyvavimas darbo rinkoje	Darbo rinkos veikimas, segmentacijos mažinimas	Aktyvi darbo rinkos politika	Socialinė apsauga	Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra	Darbo vietų kūrimas	Lyčių lygybė	Gebėjimų pasiūlos ir produktyvumo didinimas, mokymasis visa gyvenimą	Svietimo ir mokymo sistemos	Darbo užmokesčio nustatymo mechanizmai ir darbo sąnaudų pokyčiai
BE	P	P	P	P/G				P	P	P
BG	P		P	P	P	P		P	P/G	P
CZ	P/G		P	P	P		P	P	P/G	
DK	P/G		G	P/G	G			G	P	
DE	G		P	P	P	G			P	
EE	P/G		P	P/G	P	G	P/G	P	P	
IE	P		P	P	P	P	G		G	G
EL	P	P	P	P	P	P		P	P	G
ES	P	P	P	P	P	P	P	P/G	P/G	G
FR	P/G	P	P	P/G		P		P/G		
IT	P/G	P	P	P	P	P	P/G	P/G	P/G	P
CY	P/G	P		P/G	P		P	P/G	P/G	
LV	P		P	P	P			P	P	G
LT	P	P	P	P	P		G	P	P	
LU	P/G		P	G		G		P	P/G	P
HU	P/G		P		P	P		P/G	P	
MT	P/G	G	P/G		P	G	P	P/G	P	
NL	P/G	P		P/G	P		G			
AT	P/G	G	G		P	P	P	P	P	
PL	P	P			P		P/G	P	P/G	
PT	P/G	P	P	G	G	P	G		P/G	P/G
RO	P		P	P/G	P		P	P	P	
SI	P	P	P	P	G	P	G	P	G	P
SK	P		P	P/G	P	P	P	P	P/G	
FI	P/G		P				P	G	G	P
SE	P/G		G	P/G	G			G		
UK	P/G				P		P		P/G	
HR	P		P		P		P	P	P/G	

³⁶ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st10/st10373-re01.en13.pdf>.

3 priedas. Glausta tendencijų apžvalga, parengta pagal Veiksmų socialinės apsaugos srityje rezultatų apžvalgą³⁷, patvirtintą 2013 m. sausio mėn.

2010-2011	VN, kuriose padėtis labai pablogėjo	VN, kuriose padėtis labai pagerėjo
Skurdo arba socialinės atskirties rizikos lygis	Z, EE, IE, EL, ES, IT, LV, HU, MT, NL, SI, FI, S	PL, PT, RO
Skurdo rizikos lygis	E, BG, CZ, EE, EL, ES, IT, HU, NL, RO, SI, SK, S	UK, LV, LU
Didelio materialinio nepritekliaus lygis	DE, IE, EL, IT, CY, LV, LU, HU, MT, NL, FI	BE, BG, ES, LT, PL, PT, RO, SK
Gyventojų (0-59), kurie gyvena beveik bedarbių namų ūkiuose, dalis	DE, BG, DK, EE, IE, EL, ES, LT, LU, NL, SI, FI, S	UK, RO, PT, PL
Santykinio skurdo rizikos gylio mediana	EE, IE, EL, IT, CY, LV, HU, AT, RO	CZ, FR, LT, LU, SK, SE
S80/S20	BG, EE, EL, IT, HU	LT
Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui	BG, EE, SK	-
Beveik bedarbių namų ūkiuose gyvenančių žmonių skurdo rizikos lygis	BE, DE, EE, EL, ES, IT, HU, NL, RO, SI, SK, SE	DK, IE, CY, LV, LU, MT, PT, FI, UK
Dirbančiųjų skurdo rizikos lygis	CZ, DE, EE, FR, IT, HU, NL, PT, RO, SI, SK, UK	BE, EL, ES, LV, LT, LU
Ilgalaikio nedarbo lygis	BG, IE, EL, ES	-
Vaikai, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis	BG, CZ, ES, IT, LV, NL, RO, SI, FI, SE	UK, PL, DE
Jaunimo nedarbo lygis	PT, CY, ES, EL	BE, EE, LV, SE
Mokyklos nebaigę asmenys	-	BG, DK, ES, CY, LU, MT, PT
Vyresnių darbuotojų užimtumo lygis	SI, RO, PT, CY, EL	BE, CZ, DK, DE, EE, FR, IT, LV, IT, HU, MT, NL, PL, SE
Pagyvenę žmonės (65+), kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis	IE, EL, IT, LT, HU, SI, SE	BG, DK, EE, FR, CY, LV, LU, PT, RO, SK
Pagyvenusių žmonių santykinė pajamų santykio mediana	LT	LV, PT
Suvestinis pakeitimo koeficientas	IE, LT	EL, ES, CY, LV, LU, PT
Per didelių išlaidų būstui rodiklis	BE, BG, EE, IE, EL, PL, PT, SE	DK, RO
Gyventojų nurodytos nepatenkintos sveikatos priežiūros reikmės	BE, EE, EL, HU, RO	-

Pastaba. 2010–2011 m. socialinės tendencijos, nustatytos pagal padėties blogėjimą daugiau kaip trečdalyje valstybių narių, dešinėje pusėje esančioje lentelėje pažymėtos raudonai.

³⁷ ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9235&langId=en.